Filim 71

YENİ DERGİ

Mart sayısında:

Oktay Rifat, Edip Cansever, Egemen Berköz,

Behçet Necatigil, Atılay Arsan, Mustafa Irgat'ın şiirleri

Ahmet Oktay'ın

CUMHURİYET DÖNEMİ ÜZERİNE

incelemesi

Mehmet Doğan

AMERİKAN EDEBİYATI

YENİ DERGİ'YE ABONE OLUNUZ.

Yıllık abonesi 50 lira.

DE YAYINEVİ, P K. 1198, İSTANBUL

GÖSTERİ SAATLERİ / HER GÜN (Pazartesi dışında) 14.00 16.30 19.00 ve 21.30

Kapaklar / Erkal Yavi

FİLİM 71 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi: Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri Sorumlusu Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan Jak Şalom / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65, Beyoğlu, İstanbul / Tel 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı Fono Matbaası / Baskı tarihi 12/3/1971

SAYI 9 3 LİRA

DELİFİŞEK

LE FEU FOLLET. Yönetmen / Louis Malle. Senaryo / Drieu La Rochelle'in aynı adlı romanından uyarlayan Louis Malle. Müzik / Erik Satie. Piyanoda çalan / Claude Helffer. Görüntü Yönetmeni / Ghislain Cloquet. Alıcı yönetmeni / Etienne Becker ve Jean Chiabot. Dekor / Bernard Evein. Ses mühendisi / Guy Villette, Kurgu / Suzanne Baron. Yönetmen Yardımcısı / Volker Schloendorff. Fotoğrafçı / Georges Pierre. Oynayanlar / Maurice Ronet (Alain Leroy), Lena Skerla (Lydia), Yvonne Clech (Mlle Farnaux), Hubert Deschamps (d'Averseau), Jean-Paul Moulinot (Dr. La Barbinais), Mona Dol (Bayan Barbinais), Pierre Moncorbier (Moraire), Rene Dupuy (Charlie), Bernard Tiphaine (Milou), Bernard Noel (Dubourg), Ursula Kobler (Fanny), Jeanne Moreau (Jeanne), Alexandra Stewart (Solange), Claude Deschamps (Maria), Henri Serre (Frédéric). Yapım Yönetmeni / Alain Queffelean. İlk gösteri tarihi / 15.10.1963 Paris Yapım yeri ve yılı / Fransa 1963. Süresi / 110 dakika.

Bu filim 1963 Venedik Filim Şenliği Jüri Özel Ödülü'nü kazanmıştır.

Alain ve Lydia bir otel odasında buluşmuşlardır. Alainin karısı Dorothy, Amerikadadır ve uzun zamandan beri ayrıdırlar. Alain Lydia'yla sevişir; Alain'e onu mutlu edecek kadının kendisi olduğu söyler Lydia. Alain bir bunalım geçirmiş ve tedavi görmüştür. Lydia New-York'a hareket etmek üzeredir. Alain'e oraya gelip kendisiyle evlenmesini söyler. Ama Alain istemez. Ayrılırlar. Alain sağlık evine gider. Sağlık evi, 1900'lerden kalma eski bir yapıdır. Yemek odasında Dr. La Barbinais ile karısı içlerinde Alain'in de bulunduğu misafirleriyle Saint Thomas, Aristo üzerine tartışırlar. Alain bir ara sağlık evinin konuklarından Mlle Farnaux ile konuşur. Farnoux Alain'e ailesini sorar sonra da arkasından «zavallı çocuk» der «bir sürü problemi var». Mme La Barbinais Alain'e uyumasını söyler. Alain'in odasında konuşmasız uzun bir plan. Arada Alain «sefalet, ne sefalet» diye mırıldanır. Doktorla konuşurlar. Doktor Alain'in iyileştiğine ve karısını sevdiğine hem kendini hem de Alain'i inandırmak ister. Alain reddeder. Kurtulamayacaktır. Doktor onu güçlendirmeye çalışacak sözler söyler. Ama o ayrıldıktan sonra Alain kendi kendine «yarın kendimi öldürüyorum» der. Doktorun karısı Alain'i karısına telgraf yollamaya zorlar. Alain kendi kendine telefonda karısıyla konuşuyormuş gibi konuşur. Alain bir kamyonla Paris'e gider. Paris dışında eski bir arkadaşına rastlar. Serge, Chabrol'la bir filim çevirmektedir. Alain bir otele gider. Tanıdıklarıyla konuşur: telefoncu kız, resepsiyondaki kadın. Bir yandan barmen'le gevezelik ederken bir yandan da telefonla yeniden randevu alır. Alain Dubourg'un evine gider.

Dubourg Alain'in eski bir dostudur. Karısı Fanny ve iki kızı ile birlikte yemek yerler. Alain'in hastalığından, karısından, New York tan ve Paris'ten konuşulur. Dubourg Mısır bilimi ile ilgilenmekte eski Mısır uygarlığı üzerine bir kitap yazmaktadır. Alain yalnız kaldıkları bir sırada yaşamasındaki boşluğu anlatır. Alaycı sözleriyle de Dubourg'un küçük burjuva görünüşlü yaşantısına takılır zaman zaman. Arkadaşının sözlerine kesin, acı, ve mantıklı görünen olumsuz düşüncelerle cevap verir. Dubourg ise yaptığı işe inanmaktadır. Dubourg ihtiyarlamaktadır ama eski parlak gözlü gencin yerine kesinliği olan olgun bir erkek gelmiştir. Alain ise sıradan olmaktan korktuğunu söyler. Yaşlanmak istememektedir. Alain kadınlara hakim olamadığını söyler. Dubourg'un Dorothy'yi örnek göstermesi üzerine de «onu elde edemiyorum, çünkü iyi sevişemiyorum» der. Dubourg Paris'teki yaşantının hep aynı olduğundan bahseder. Alain ise Dubourg'un sıradan sözlerinden sıkıldığını söyler. «Benim dostum isen ölmeme yardım et» der. Dubourg Alain'i evinde yaşamaya çağırır. Bir resim galerisinde Jeanne'la karşılaşır Alain. Dostlarından bahsederler. Alain Jeanne'ın atölyesinde bir şairle karşılaşır.

Alain eski bir sevgilisinin, Solange'ın evine gider. Solange, kocası Cyril ve Solange'ın sevgilisi Brancion'la konuşurlar. Alain tam bir bunalım içindedir. Solange onu, içinde bulunduğu durumdan kurtarmaya çalışır. Alain ise kendini küçültücü sözler söyler sonunda toplantıyı terkeder. Ertesi sabah klinikteki odasında yatmaktadır. Solange telefon

ederek yemeğe çağırır, Alain gitmez ve intihar eder.

YANKESİCİ

PICKPOCKET. Yönetmen / Robert Bresson. Senaryo / Robert Bresson. Görüntü yönetmeni / L. -H. Burel. Dekor / Pierre Charbonnier. Oynayanlar / Hepsi profesyonel olmayan oyuncular / Martin Lassalle, Pierre Lemarié, Pierre Etaix, Jean Pelegri, Marika Green. Yapım / Agnès Delahaye. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1959. Süresi / 75 dakika.

Filim, adeta kendisine rağmen yankesici olan genç bir adamın öyküsünü anlatır. Genç adam bir komiserin öğütlerini de dinlemez, işine devam eder. Genç bir kızı sever. Londra'ya kaçar bir ara. Sonunda gidip teslim olur.

«Yankesici, **Bresson**'un ilk filmidir. Daha önce yaptıkları birer müsveddeden başka bir şey değildir. Yönetmenin değerini bilenler için Yankesici sinema tarihinin en önemli dört beş olayından biridir.

Eski filimlerinden farklı olarak **Bresson**'un yeni filmi on aylık bir süre zarfında düşünülmüş, yazılmış, çevrilmiş, kurgusu yapılmış ve piyasaya çıkarılmıştır. Öbür filimlerinin çok daha uzun sürelerde çevrildiği düşünülürse **Bresson**'un bu filmi için «el yordamı ile arama» dönemini daha önce tamamladığı anlaşılıyor. Yankesici, derinlemesine bir esinlenmeye dayanan, özgür, yakıcı, mükemmellikten uzak ve altüst edici bir filimdir. Bütün yanlış anlamaları etkisiz kılan bir eserdir. Bu filmi yadsımanız, sinemayı bağımsız bir sanat olarak kuşkuyla karşılamanız anlamına gelir.

Yankesici'de bilinen anlamıyla bir konu yoktur. Yani filmin asıl «söz»üne yabancı, hatta onu maskeleyen ve yapımcıların «iyi bir konu», «iyi bir hikâye» dedikleri o anahtarları verilmiş psikolojik kilitler ve dramatik gelişmeler tarzındaki «bahane» yoktur. Bunların yerine aydınlık bir sadeliğin sembolleri vardır. Bir allegori meydana getiren, ya da daha doğru bir deyimle, İncil'de adına «parabol» denilen yapıyı meydana getiren semboller. Dram örgüsüne bütünüyle sırtını çeviren **Bresson** bir «düşünme», bir «temaşa» filmi yapmıştır. **Balzac**'a göre **Pascal** neyse, geleneksel sinemaya göre **Bresson**'un sineması da odur.

Nelerden söz ediyor bize **Bresson?** Filmiyle ilgili basın dosyasını okuyunca hiç bir şey öğrenemiyor insan. «Görürler ama farketmezler, duyarlar ama anlamazlar» diyor onlar için Yönetmen. Oniki yaşında bir oğlanın hemen göreceği şeyi bu kaşarlanmış sinema yazarları hiç bir zaman göremediler işte. Hırsız, gerçekte İnsan'dır. Sizsiniz. Benim. O komiser tanrının avucu içindedir. Ama başkaldırır ve gurur, en büyük günah (**Pascal**'ın parabolü). Koruyucu meleği, bu aptal dostu iyi koruyamaz onu. Ve düşer de düşer. Tanrının iyiliği zaman zaman bir genç kız görünümünde gelir ona. Başlangıçta biraz saf ve bön, ama sonunda yücelir.

Bu basit anahtarları kullanmak isterseniz. **Bresson**'un eserinin gözlerinizin önünde **Giotto**'nun bir tablosu, ya da **Bach**'ın Cantate'ı gibi açıldığını görürsünüz. **Bresson**'un sanatı, hristiyan geleneğinin bu naiv gücüne, kurnaz saflığına, kuşkucu ve kuşku verici kesinliğine sahiptir. Şöyle diyor **Bresson**: «Yola koyuluyorum. Aramıyorum, buluyorum. Bulunca kıvanç duyuyorum».

Louis Malle

İTALYAN SİNEMASI ANTOLOJİSİ

ANTOLOGIA DEL CINEMA ITALIANO. 1. Bölüm / Sessiz Filim dönemi (1896 - 1926). Hazırlayan / Roma Deneysel Sinema Merkezi. Aşağıdaki filimlerden bölümler içerir Leone XIII» (V. Calcina, 1696), «Riprese degli operatori dei Lumière» (Genova, Napoli, Roma), «Attualitâ con Re Umberto» (Italo Pacchioni), «Attualitâ a Milano»: comica (Pacchioni), «Donne cicliste» (attualitâ). Tarihsel film / 1905: «La presa di Roma» (F. Alberini), 1909: «Ero e Leandro» (Prod. Ambrosio), 1911: «Caio Gracco Tribuno», 1908: «Il conte Ugolino» (Prod. Itala Film), 1910: «Il Cid» (Prod. Cines, con A. Novelli), 1910: «Agnese Visconti» (G. Pastrone), 1910: «Cristoforo Colombo», 1910 - 11: «La caduta di Troia» (G. Pastrone), 1913: «Gli ultimi giorni di Pompei» (M. Caserini), 1912: «Quo Vadis? (E. Guazzoni), 1913 - 14: «Cabiria» (G. Pastrone), 1914: «Caio Giulio Cesare» (E. Guazzoni), 1917: «Fabiola» (E. Guazzoni),

1918: «Gerusalemme liberata» (E. Guazzoni), 1923: «Messalina» (E. Guazzoni), 1915: «Christus» (G. Antamoro), «Frate Francesco» (G. Antamoro), 1919: «Theodora» (L. Carlucci), 1920: «La nave» (Gabriellino D'Annunzio), 1926: «Gli ultimi giorni di Pompei» (A. Palermi ve C. Gallone). Tiyatrodan Sinemaya / 1914: «Excelsior!» (L. Comerio), 1910: «Scarpetta e l'Americana» (Scarpetta), 1912: «Michele Perrin» (E. Novelli), 1912: «Padre» (E. Zacconi), «Mentre il pubblico ride» (görüntüler: Petrolini), 1915: «La cuccagna» (B. Negroni, Ida Carloni - Talli), 1916: «Cenere» (F. Marl, oynayan E. Duse). Uzunluğu / 2615 metre.

İTALYAN SİNEMASI ANTOLOJİSİ

ANTOLOGIA DEL CINEMA ITALIANO. 2. Bölüm. Sessiz Filim (1896 - 1926) dönemi. Hazırlayan / Roma Deneysel Sinema Merkezi. Aşağıdaki filimlerden bölümler içerir: Yıldızlar / 1913: «Ma l'amor mio non muore!» (M. Caserini, Lyda Borelliyle), 1919: «La serpe» (Roberti, Francesca Bertini ile), 1915: «La cuccagna» (B. Negroni, Hesperia ile), 1920 circa: «Il tragico sorriso della vita» (A. Palermi, Pina Menichelli ile), 1920: «Il romanzo di un giovane povero» (A. Palermi, Pina Menichelli ile), 1918: «La regina del carbone» (G. Righelli, Maria Jacobini ile), 1919: «Ave Maria» (Diana Karenne ile), 1920: «Fiore selvaggio» (Anna Fougez ile), 1920: «Madonna errante» (Linda Pini ile). Güldürüler / 1920 circa: «La fine dell'amore» (L. D'Ambra). Halkın çok tuttuğu filmler / 1918: «Adriana Lecouvreur» (B. Stagno - Bellincioni ile), 1919: «Il rosso e il nero» (M. Bonnard ile), 1915: «Silvio Pellico» (L. Pavanelli), 1915: «Romanticismo» (A. Frusta), Gerçekçilik / 1906: «Colpa e pentimento» (prod. Cines), 1910: «I due macchinisti» (prod. Cines), 1910: «Lidia» (G. De Liguoro), 1913: «Il carabiniere» (prod. Pasquali film), 1914 - 15: «Assunta Spina» (G. Serena), 1914: «Sperduti nel buio» (N. Martoglio; görüntüler. Serüven filmi / 1917 - 18: «I topi grigi» (E. Ghione), 1922: «Maciste in vacanza» (B. Pagano ile), 1922: «Il cavaliere dal lieto volto» (G. Raicevich ile), «Brani di Aiax e di Saetta (D. Gambino), 1919: «Justitia» (Astrea ile), 1915: «Le avventure di Saturnino Farandola» (M. Fabre: Robinet). Komik filimler / 1900'dan önce Fregoliden iki bölüm (L. Comerio): «Fregoli trasformista» ve «La serenata di Fregoli», 1906: «Avventura galante di un provinciale (L. Comerio), 1906: «La vendetta del groom» (prod. Cines), 1913: «Polidor fa le iniezioni» (F. Guillaume: Polidor), 1914: «Amor pedestre» (M. Fabre), 1909: «Il duello» (A. Deed: Cretinetti), 1909: «Cretinetti e le donne» (A. Deed). Uzunluğu / 1565 metre.

italyan sineması 1904'te doğuyor, **Ambrosio, Alberini** ve **Santoni**'nin konulu haber filimleri (örneğin «**Roma'nın Fethi**») ve **Roberto Omegna**'nin bilimsel denemeleriyle. İlk yılların ürünleri aynı dönemde başka ülkelerde çevrilen kısa filimlerden farklı değil. Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda sinema önem kazanmıya başlıyor, **Canudo** ve **Marinetti** gibi aydınların desteğile. Hiç kuşkusuz tiyatro da katılıyor, ve **Eleonora Duse** «**Cenere/Kül**» ile beyaz perdede görülüyor, oysa asıl dönem 1912'den sonra tarihsel ve giysili filimlerle başlıyor, **Guazzoni**'nin «**Quo Vadis**» (1913) i öncü niteliği taşıyor bu konuda. Aynı yıl çevrilen, senaryosu **Gabriele D'Annunzio**, müzikleri **Ildebrando Pizzetti** tarafından hazırlanan «**Cabiria**» ise hem yönetmen **Piero Fosco**'yu tanıtıyor, hem Avrupa'da ve Amerika'da büyük hasılat sağlıyor, hem de, getirdiği biçim yeniliklerile, **Griffith**'in «**Intolerance/Hoşgörüsüzlük**» nı etkiliyor. Savaş yıllarında tarihsel üstün - yapımlarla sayılı yıldızların rol aldıkları dramlar ve dramatik güldürüler en çok rağbet gören türler oluyor. 1914/1919 dönemi özellikle «diva»ların dönemidir, **Bertini**'ler, **Alberto Collo**'lar, **Mario Bonnard**'lar, **Lidia Borelliler**, **Tullio Carminati**'ler. Yazar **Lucio D'Ambra** operet'i deniyor bu yıllarda, oyuncu ve yönetmen **Emilio Ghione** ise «**Za-la-Mort**» adı ile bir serüven dizisini meydana getiriyor.

Bu dönemin en ilginç filmi, kuşkusuz, **Nino Martoglio**'nun 1914'te yönettiği - ve sinema tarihinin tanıdığı ilk «yeni-gerçekçilik» örneği olan - «**Sperduti nel buio (Karanlıkta kaybolanlar**» oluyor. Tarihsel ve giysili filimler, melodramlar, serüven dizileri (ve de bunların arasında Maciste'leri unutmamak gerek)

ve güldürüler yapımın belli başlı türlerini teşkil ediyor.

Birinci Dünya Savaşının bitiminde İtalyan sineması dünyayı istilâ eden Amerikan sinemasının baskısı altında ezilerek duraklama dönemine giriyor, ve onunla hiç bir şekilde rekabete giremiyor. Yönetmenlerin ve oyuncuların büyük bir kısmı Fransa'ya, Almanya'ya sığınıyor, buna karşılık Amerikan sineması, «**Ben Hur**»u çekmek için, Roma'ya taşınıyor. Yenilemenin ilk belirtileri 1929 da oluyor, **Mario Camerini**'nin «**Rotale/Demiryolları**» si ve **Alessandro Blasetti**'nin «**Sole/Güneş**»i ile. Nihayet 1930'da ilk sesli filim çekiliyor «**La canzone dell'amore/Aşkın şarkısı**» ve İtalyan sinemasının ilk dönemi böylece kapanıyor.

MARIUTE

MARIUTE. Yönetmen / Eduardo Bencivenga (bazı kaynaklara göre Gustavo Serena). Oynayanlar / Francesca Bertini. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1918. Uzunluğu / 563 metre.

ASSUNTA SPINA

ASSUNTA SPINA. Yönetmen / Giuseppe Serena. Konu / Salvatore Di Giacomo'nun sahne oyunundan alınmıştır. Görüntüler / Alberto G. Garta. Oynayanlar / Francesca Bertini, Gustavo Serena, Carlo Benetti, Alberto Albertini, Antonio Cruichi, Amelia Cipriani, Alberto Collo. Yapım / Caeser Film. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1915. Uzunluğu / 1284 metre.

İtalyan sessiz sinemasının «yıldız» sistemini destekleyen en önemli ve imkânları içinde, en başarılı filmi. İtalyan «diva»larının başlıca temsilcisi **Francesca Bertini** belki ilk ve son - kez ağdalı bir oyun tarzından arınarak, **Salvatore Di Giacomo**'nun yarattığı canlı, ateşli, fedakâr, sevmesini bilen ve seşdiği erkekten sonuna dek kopmayan Napoli kadınını gerçeğe yakın bir şekilde veriyor. Filmi yöneten ve devrin sayılı oyuncularından biri olan **Gustavo Serena**'dan çok «**Assunta Spina**» **Francesca Bertini**'nin yapıtıdır denilebilir. **Vico D'Incerti**'nin yazdığı gibi: «**Bertini** konusunda (yıldız) deylmini kötüleme niyeti ile kullananların en azından **ASSUNTA**'yı görmeleri gerekir ve de onu **Garbo**'nun, on yıl sonra, çevirdiği «**Die Freudlose Gasse**» ile karşılaştırmaları. Daha sonraki filimlerde, kötü bir şekilde yönetildiği için, **Bertini** ölçüsünü kaybetmiştir; oysa başyapıtı olan bu filimde, hiç kimsenin desteğinden yararlanmadan, imkânlarının yüceliğini ortaya koyuyor. **Bertini**'nin sayesinde İtalyan sineması **ASSUNTA SPINA** ile ilk kez sanat oluyor.»

Francesca Bertini 1904'te başladığı sinema serüvenini, fasılalarla, 1956 ya değin sürdürüyor ve, özellikle, 1914/1919 yılları arasında oldukça kabarık bir «yıldız» takımı arasında **(Lyda Borelli, Pina Menichelli, Italia Almirante Manzini, Hesperia, Leda Gys v.b.)** sürekli başta kalmayı başarıyor, «**Kamelyalı Kadın**», «**Tosca**», «**Frou - Frou**», «**Fedora**», «**Andreina**» gibi filimlerle.

«**Assunta Spina**»nin hikâyesi basittir: Assunta'nın Michele ile nişanlanmasına kızan Raffaele iki sevgilinin arasını açıyor. Kıskanç Michele Assunta'yı yaralıyor ve iki yıl hapse mahkûm ediliyor. Hapisten çıkıp Assunta'nın başka birile seviştiğini öğrenen Michele adamı öldürüyor. Her şeye rağmen Michele'yi seven Assunta suçu üstüne alıyor. **Bertini**'nin oyunu bir yana filim doğal çalışması ile, Napoli kentinin kenar köşe yaşantısını veren dış çekimleri ile ilkel bir tarzda bile olsa gerçekçi bir hava taşıyor. Gene de tarihsel açıdan başlıca önemi **Francesca Bertini**'nin kişiliğinden doğuyor.

KURU HAYATLAR

VIDAS SECAS. Yönetmen / Nelson Pereira dos Santos. Senaryo ve Uyarlama / Graciliano Ramos'un eserinden Nelson Pereira dos Santos. Görüntü Yönetmeni / Luis Carlos Barreto. Kurgu / Rafael Valverde. Yönetmen danışmaları / Waldemar Lima, Clovis Ramos, Rubens Amorin. Yönetmen Yardımcısı / Ivan de Souza. Oynayanlar / Atila Iorio, Maria Riberio, Baleia, Gilvan Lima, Genvaldo Lima, Arnaldo Chagas, Oscar de Souza ve Minador do Negrao halkı. Yapım / Luis Carlos Barreto, Herbert Richers, Danilo Trelles adına Herbert Richers. Yapım Yönetmeni / Raimundo Higino. Brezilya 1963.

Filmin konusu kuzeydoğu Brezilya'nın yok-

sul ve verimsiz Caatinga bölgesinde geçer. Bu bölgenin yoksul köylülerinden Fabiano ve küçük ailesinin öyküsüdür anlatılan: Karısı, iki çocuğu ve küçük köpekleri Baleia. Fabiano, geçinemediği için yollara düşer, bu uzun yürüyüşle başlar filim. Bir çiftlikte çobanlık işi bulur. Patron önce söz verdiği ücreti vermez. Fabriano aldığı daha az para ile kasabaya iner. Kasaba'da bir polis ona kâğıt oyunu teklif eder. Fabiano, adamın hile yaptığını görür ve karşı koyar. Fabiano'yu nezarete alıp bir falaka çekerler. Sonra da hapse atarlar. Fabiano'nun yanında bir gerilla yatmaktadır. Sabaha karşı gerilla'yı kurtarmaya gelen arkadaşları Fabiano'yu da kurtarırlar. Birlikte gitmeyi teklif ederler. Fabiano reddeder. Terkedilmiş bir kulübeye yerleşir ailesiyle. Sefaleti kuraklık izler. Küçük oğlu'nun Baleia'ya ve çevresine bakarak adeta esrarlı bir anahtar sözcük gibi mırıldandığı «Cehennem...» kelimesi bu kuraklığı çok şiddetli bir biçimde canlandırır.

Fabiano, susuzluktan kudurması muhtemel olan köpeğini öldürmek zorunda kalır. Ve sonunda aile, koşullara dayanamıyarak, iş aramak üzere büyük kente doğru yola çıkar. Filim «Daha bir çok Fabiano'lar ekonomik koşullar nedeniyle köylerden kentlere doğru göçmeye devam edecekler...» cümlesiyle son bulur.

BALON'LA SEYAHAT

VOYAGE EN BALLON. Yönetmen / Albert Lamorisse. Oynayanlar / Pascal Lamorisse, Maurice Baquet, A. Gille. Fransa 1960.

GÖRÜLMEDİK PARİS

PARİS JAMAIS VU. Yönetmen / Albert Lamorisse. Fransa.

Belge filimciliğine, kısa ve orta uzunluktaki filim türüne apayrı bir boyut kazandıran **Albert Lamorisse,** kendi geliştirdiği, helikopterle filim çekme tekniğini uygularken, bir helikopter kazası sonucunda iki yıl önce öldü. Türkiye'de özellikle **Kırmızı Balon / Le Ballon Rouge ve Beyaz Yele / Crin Blanc** adlı filimlerlyle tanıdığımız **Lamorisse,** yaptığı filimlere akılcı bir duygululuk kazandırmasını bilmiş olan pek az yönetmenden biri idi. **Sinematek, Lamorisse**'in en son filimlerinden biri ile, helikopterle çekimlerini yaptığı **Görülmedik Paris / Paris Jamais Vu** adlı kısa filim ve **Balon'la Seyahat** adlı pek az görülmüş filimle, Fransız sinemasının bu en duygulu temsilcilerinden birini anmaktadır.

Lamorisse 1922'de doğmuştu. Fotoğrafçılık yapmış, sonra Tunus'ta ilk kısa filmini yapmıştı: **Djerba** (1947). Sonra **Jacques Prévert'** in yumuşak şiirini bulduğumuz, küçük bir çocukla bir sıpanın serüvenleri: **Bim** (1949). **Lamorisse**'in evreni bellidir artık: Çocukluk, hayvanlar, doğa. Şüphesiz kolay temalar bunlar. Ama yönetmen bu kolaylığın tehlikelerine karşı dikkatlidir: kıskanç bir titizlik ve emin bir zevkle yapar bunu. Sonraki filmi, **Beyaz Yele / Crin Blanc** (1952), Camargue bölgesinin ovalarında küçük bir çocukla bir beyaz atın arkadaşlıklarını anlatır. Görüntülerin saflığı, tema'nın işlenişi ışıklı bir filim ortaya çıkmasını ve bir çok ödüller kazanmasını sağladı. 1953 **Jean Vigo** ödülü, **Cannes** Filim Şenliği kısa filim Büyük Ödülü ve daha başka ödüller. Lamorisse'in bundan sonra yaptığı filim de aynı başarıyı kazanır. **Louis Delluc** ödülü ve yine **Cannes** Filim Şenliği Kısa Filim Büyük Ödülü: **Kırmızı Balon / Le Ballon Rouge** (1955 - 56). Şiirsel arayışını bozmadan, **Lamorisse** bu kere filim hileleri kullanır, olağanüstünün sınırında gezinen bir masalı görüntülemek için. Gerçekliğin şiirini de yitirmez bu arayışında. **Kırmızı Balon,** basitlik ve zevksizliğin kol gezdiği bir alanda, çocuk sineması alanında, az rastlanır bir başarı olmuştur. **Lamorisse** bundan sonra, 1960'ta bir uzun filim deneyine girişir: **Balonla Seyahat.** Oyuncularından biri, daha önce **Kırmızı Balon**'da da oynattığı öz oğlu Pascal'dır. Ve 1965'te son filimlerinden birini yapar **Lamorisse / Fifi La Plume.** Bundan sonra yeni bir filim çekme tekniğini geliştirmek için varını yoğunu koyar ortaya. Alıcısını helikoptere yerleştirir ve motor'un, pervanelerin titreşiminden en küçük bir etkilenme olmaksızın birçok kısa filim yapar. Bunlardan biri, **Görülmedik Paris'tir.** Gerçekten görülmedik Paris, hiçbir alıcının bugüne kadar çıkmadığı bir yere, havaya yükselen bir alıcıyla yepyeni bir Paris'i buluyoruz karşımızda, bilenimiz de, bilmeyenimiz de.

Lamorisse bir şair'di, bir araştırmacıydı da. Duygululuğun dar çerçevesine sığınmayı kabul etmeyen bir şair, daha geniş olanaklar peşinde koşan bir araştırmacı. Ne yazık ki, şiirinin gücünü arttıran araştırmalarının sonucu, bir helikopter kazasında, bu şiiri büsbütün söndürdü.

CUMARTESİ GECESİ BALOSU

BALUL DE SIMBATA SEARA. Yönetmen / Geo Saizescu. Senaryo / D.R. Popescu'nun bir romanından Geo Saizescu ve D.R. Popescu. Görüntü Yönetmeni / George Cornea. Dekor / Virgil Moise. Müzik / Radu Şerban. Oynayanlar / Sebastian Papaiani, Marlela Petrescu, Ana Szeles, Octavian Cotescu, Constantin Baltaretu. Yapım / Bucureşti Film Stüdyoları. Yapım yılı / 1967. Uzunluğu / 2922 metre.

Filmin örgüsü, yönetmen **Geo Saizescu**'nun günlük yaşamdan alınmış konulara duyduğu eğilimi bir kez daha ortaya koymaktadır; kahramanları hemen her yerde rastlayabileceğimiz, yaşamın kendilerine şaşırtmacalar hazırladığı sıradan insanlardır; bu şaşırtmacalar sırasında güldürü, rahatça ağlatıya (tragedyaya) dönüşebilir, ama her ikisi de genel bir iyimserlik havası içersinde verilir. Filmin baş kahramanı, kızlar karşısındaki çekingenliğinden ötürü arkadaşlarının «Erişte» adını taktıkları genç bir şofördür. Genç adam, kendisini arkadaşları önünde güç duruma düşüren bu yarı acıklı, yarı gülünç dertler zincirini kırmak ister. Bizimki bütün pazarları «tertemiz» geçirdiğinden, cumartesi gecesi, halk balosunda «kendisini yüzüstü bırakmayacak, kendisinin de yüzüstü bırakmayacağı», akıllı uslu bir kız ayarlamaya karar verir.

Bir sürü gülünç olaydan sonra, rastlantı karşısına, beklenmedik olaylardan sonra, doğanın göbeğinde tek başına kalmış güzel bir sarışın çıkarır. Böylece, bizim «Erişte» dansöz Lia'yla tanışıp ona tutulur. Ancak, kısa bir süre sonra, aynı rastlantı bu sefer de karşısına güzel ama hafifmeşrep, esmer Raluka'yı çıkarır; kız bizim delikanlıya vurulur, bir saniye bile yanından ayrılmaz olur. Ve tabiî, bizim genç sevdalı bu iki sevda arasında bocalamaya, terlemeye başlar; derken, son derece gülünç birtakım olaylardan sonra, bir kaza onu bir süre hastanede kalmaya zorlar. Kahramanımız, bu süre içersinde, kazanın çok daha ciddî olması halinde genç kızların nasıl davranabileceğini hayal ederek vakit geçirir. Kendisine duydukları sevgi aynı kalacak mıdır? Bunun üzerine, «Erişte», bir mektupla kızlara ellerinin kesildiğini, yakında hastaneden çıkacağını bildirir.

Gara geldiğinde, tahminlerinin tersine, kızların hiç birini bulamaz. Bizim delikanlı iyimser, akılcı bir insan olduğundan, bu durum karşısında duyduğu hayal kırıklığını yener, ve ömründe ilk kez, yaşanan şeylerin hafif ve aldatıcı yanlarını bırakıp ciddî yanlarını düşünür; böylece, olgunlaştığını gösterir.

HEYKELTRAŞ BRANCUŞİ

BRANCUŞİ LA TIRGU - JIU. Yönetmen / Eric Nussbaum. Senaryo / Mircea Deac. Görüntü Yönetmeni / Constantin Ionescu - Tonciu. Yapım yılı / 1966. Uzunluğu / 308 metre.

Dahi romen heykeltraşı **Constantin Brancuşi**'nin hayatını konu edinen ilk filimdir. Heykeltraşın Romanya'daki yapıtlarını anlatır.

Filim **Vitelius** ve **Durasco**'nun «**Küçük Kız Başı**» adlı portreleriyle, «**Yeryüzünün Bilgeliği**» adını taşıyan «**Mile. Pogany**»nin portresinin dışında, **Brancuşi**'nin **Tirgu - Jiu** kentindeki yapıtları üstünde durur. Kameranın dairesel hareketiyle, yağmurda bir gölge-ışık oyunundan yararlanan yapımcılar **Tirgu-Jiu**'daki heykellerin bütünsel zenginliğini vurgulayarak **(Öpüş Kapısı, Datça Masası ve Bitimsiz Sütun) Brancuşi**'nin sanatındaki mesafe kavramını - yani formlar arasındaki geçişmeyle (hulül), onları çevreleyip değerlendiren geniş boşluk - göstermeye çalışmışlardır.

Açıklamalar büyük romen ozanı **Tudor Arghezi**'nindir.

SONRA EFSANE DOĞDU

APOI S-A NASCUT LEGENDA. Yönetmen / Andrei Blaier. Senaryo / Constantin Stoiciu. Görüntüler / Nicou Stan. Müzik / Radu Şerban. Dekor / Nae Dragon. Oynayanlar / Ilarion Ciobanu, Margareta Pogonat, Stefan Ciobotaraşu, George Calboreanu, Dan Nutu,

Mihai Mereuta, Virgil Ogaşanu, Sidonia Manolache. Yapım / Bucureşti Stüdyoları. Yapım yılı / 1968. Uzunluğu / 2773 metre.

Ülkenin bir yerinde bir demiryolu hattı döşenmektedir. Bir kasabaya gelinir. Filmin kahramanı burada bir dulla ilişki kurar ve mutluluğu bulduğunu sanır. Bu arada demiryolu yapımı ilerlemektedir. Her yeni parçayı eklediğinde genç adam daha da uzaklardan oraya ulaşmış gibi bir duyguya kapılır...
(Bu filmin geniş özeti gösteriden önce TSD üyelerine dağıtılacaktır.)

KİBRİTÇİ KİZ

FETİTA CU CHIBRITURI. Yönetmen / Aurel Miheles. Senaryo / Hans Christian Andersen'in aynı adlı öyküsünden Aurel Miheles. Görüntüler / Stefan Horvath. Dekor / Nicolae Nobilescu. Koreografi / Vasile Marcu. Müzik düzenlemeleri / Beniamin Benfeld. Oynayan / Ana Szeles. Yapım yılı / 1967. Kısa Filim.

İNSANLARIN YAŞI

VIRSTELE OMULUI. Yönetmen ve Senaryo / Alecu Croitoru. Görüntüler / George Cristea ve Mircea Mladin. Oynayanlar / Evgenia Bosinceanu, Mihaela Caracaş, Vistrian Roman, Mircea Basta, Carmen Lucia Rusu. Yapım / Bucureşti Film Stüdyoları. Yapım yılı / 1969. Uzunluğu / 1.700 metre.

Filim, folklor ve etnografi konularını profesyonel ve profesyonel olmayan oyuncular aracılığıyla işler. Kendi alanında tek olan bu filmin esin kaynağı, şarkılar, danslar, gelenekler, giysilerde ifadesini bulan romen etnografyası ve folklorunun zenginlik ve güzelliğidir. Filim, bununla, romen insanının ruhunu, sıcak yapısını yansıtır. İçinde, hayat ve ölüm felsefelerini, aşk ve arkadaşlık duygularını buluyoruz. Simgeler yardımıyla, insanın hayatındaki dört dönemi, her dönemde almak zorunda olduğu kararlar ardından görüyoruz. Giderek filim, folklor ve etnografya konularını aşıyor ve felsefi bir genellemeye, evrensel bir insancıllığa ulaşıyor.

ÇOCUKLUĞUN SON GÜNÜ

ULTIMA NOAPTE A COPILARIEI. Yönetmen / Savel Stiopul. Senaryo / Dumitru Carabat. Görüntü Yönetmeni / Ion Anton. Müzik / H. Mairovici. Dekor / Ioan Baroi. Oynayanlar / Irina Gardesco (Mina), Liviu Tudan (Lucian), Anton Tauf (Dudu), Vincentiu Grigoresco (Lucian'ın babası), Eliza Petreanu (Lucian'ın annesi), Silvia Badesco (Fana), Cornel Gurita (Maximillian), Dorin Dron (antrenör), Alinta Giurdareanu (Silvia). Yapım / Bucureşti Film Stüdyoları. Yapım Yılı / 1966. Uzunluğu / 3124 metre.

Filim, ilk gençlik yıllarını, kararsızlık ve aynı zamanda önemli karar günlerini, insanın hayatını kesinlikle belirleyen anları araştırır. Lucian, çocukluktan kurtuluşunun günlerini çeşitli güçlüklerle yaşamaktadır. Yalnızdır, içine kapanıktır, arkadaşlarının sevincine katılmaz. Arkadaşları bahçede lise bitirme sınavlarının sonuçlarını okumaktadırlar. Lucian için, bütün dünya yıkılmıştır sanki. Annesinin, âşığı ile birlikte evden gidişinin üstüne bir yarım saat geçmiştir sadece. Halbuki Lucian bambaşka bir adamdır artık. Bir karşı çıkış olsun diye anne ve babasının önünde içtiği ilk sigara, kendisine tatsız, gereksiz gelmişti. Bir süre sonra da annesiyle babası ayrılacaklardı. Bu ayrılık Lucian'ı çok etkileyecektir. Hayata aynı gözle bakmamaktadır artık. Bir anda anne ve babasına duyduğu güveni yitirmiştir Lucian. Kadın ressam Mina'ya karşı duyduğu sevgi tek yönlüdür. Lucian yeteneğinden kuşku duymaya başlar hatta. Gerçekten besteci olmayı isteyip istemediğini bilmemektedir şimdi. Konservatuar'ın giriş sınavlarına katılmak anlamsız bir davranış olmayacak mıdır acaba? Lucian'ın inanmaya devam ettiği tek şey, yaşıtı, fakat tamamen ayrı bir yapıdaki arkadaşı Dudu'nun dostluğudur. Dudu, geçirmekte oldukları yeni deneyleri sarsılmayan bir ruh durumu içinde karşılamaktadır. Lucian için Dudu bir sığınaktır.

Düşüncelerine açıklık kazandırmak isteyen Lucian deniz kenarına gider. Burâda eski okul arkadaşı Fana'yla karşılaşır. Fana'yı uzun süredenberi Dudu sevmektedir ama bundan Fana'nın haberi yoktur. Birlikte geçirdikleri bir geceden sonra Lucian sertçe ayrılır Fana'dan. Bu serüven yüzünden Dudu'yla da araları açılır.

Sonbahar gelmiştir. Lucian konservatuar'da öğrencidir. Geçirdiği yaz boyunca adımlarının kendisini götürdüğü yerleri bir daha gezer. Dudu'yu görür ve hem kendisi hem de yaşıtları için çocukluğun son gecesinin artık bitmiş olduğunu anlar.

ANILAR FENERİ

LANTERNA CU AMINTIRI. Yönetmen / Jean Georgescu. Kurgu filmi. Yapım / Studio Bucureşti. Yapım yılı / 1962.

Romanya'da ilk filimler 1897 yılında çevrilmeye başladı. Elbette bütün öbür ülkelerde olduğu gibi daha çok Fransız alıcı yönetmenleri tarafından. Bu filimler kısa, çeşitli olayları gösteren filimlerdi. Daha sonraki yıllarda da yabancı filmcilerin yaptıkları filimler genellikle ağır basıyordu. Doğrudan doğruya Romen özellikleri taşıyan ilk filim «**Günah**» 1924'te çevrildi. Daha sonraki yıllarda da genellikle roman ya da tiyatro uyarlamaları biçiminde bir çok filim çevrildi. **Georgescu, Sahigian ve Igirosanu** gibi yönetmenlerin bir araya gelmesiyle daha çok sanatçı kaygıları taşıyan, sinema sanatının estetik sorunları ile içerik sorunlarını tartışan bir sinemacılar kuşağı yetişti. Sesli sinemanın ortaya çıkışı ile de Romen sineması bu yeni kuşağın ve onun ardından gelenlerin ilginç eserleri ile gelişti.

Anılar Feneri, ünlü yönetmen **Jean Georgescu'**nun, sinemanın ellinci yılını kutlamak amacı ile 1944 öncesi Romen sinemasından yaptığı bir antoloji filmidir. Görüntüleri aşağı yukarı elli filimden alınmıştır. Ancak bu tarzda yapılmış filimlere oranla daha çekici, daha ustalıklı özellikler taşımakta, gösterildiği her yerde, Romen sinemasının ilk yıllarının çok güç koşullar altında çalışan öncülerine bir sempati doğmasına yardımcı olmaktadır. Derme çatma stüdyolarda, tiyatrolardan alınmış dekorlar içinde ve ilkel lambaların ışığında çalışan bu ilk yönetmenler, ilginç görüntüleri, ile, amatör acemiliğinin üstüne çıkmasını biliyorlar.

BARAGAN'IN DİKENLERİ

CIULINII BARAGANULUI. Yönetmen / Louis Daquin. Senaryo / Panait İstrati'nin aynı adlı yapıtından Louis Daquin, A. Tudal, A. Struteanu. Konuşmalar / A. Stuteanu. Müzik / R. Palade. Görüntüler / A. Dumaître. Dekor / L. Popa. Giysiler / M. Bortiovski. Ses / L. Iliesco. Kurgu / E. Hart. Oynayanlar / C. Bertholа, M. Anghelesco, N. Tomazoğlu, N. Chirlea, Ana Vladescu, Florin Piersic, Ruxandra Ionescu, Mihai Berichit. Yapım / Bucureşti Stüdyoları. 1956 Romanya

Filim, **Panait Istrati'**nin dilimize aynı adla çevrilen ve Varlık Yayınları arasında çıkan romanının uyarlamasıdır. Romanda olduğu gibi Romanya'da Baragan Ovasının çocuklarından birinin küçük Matake'nin acı öyküsünü anlatır. Her yıl güz aylarında ovada esen güçlü rüzgâr çalıları ve dikenleri sürükleyip götürür. Ovanın yoksul çocukları da adeta geleksel bir biçimde bu çalılar gibi başka yerlere göç ederek geleceklerini ararlardı.

Olay 1900'ü hemen izleyen yıllarda gecer. Matake, anası Anika ve babası flütçü Marin Tuna kıyısında güç bir hayat sürmektedirler. Sonunda bir araba balık yükleyip Bükreş'e göç etmeye karar verirler ama Anika hastalanır ve doktorsuzluktan ölür. Baba-oğul yola düşerler. Matake şehre gidip fırıncı olmak istemektedir. Ama yolculuk ağır koşullarla sürer. Bir köyde, Derebeyi'nin yanında çalışan köylülerin arasına katılırlar. Köyde bir de soylulardan kadın vardır. Soylu kadın vaktiyle bir genç köylüyle sevişmiş ama babası onunla evlenmesine izin vermemiştir. Sonunda öldürülmüştür sevgilisi. Bu soylu kadının yanında iş bulurlar. Genç bir kız, Tudoritza onlara yardım eder. Bir gece Marin, Derebeyinin sazlıklarından gizlice saz kesmek isterken yakalanır ve köpeklere parçalatılır. Tudoritza Derebeyinden kaçmıştır. Çünkü Derebeyi, Tudoritza'nın güçlü kuvvetli bir köylü genç olan nişanlısı Tanase'yi kendisinin iğfal ettiği bir kızla evlendirmek istemektedir. Tudoritza sonunda dayanamıyarak sevgilisinin çalıştığı tarlalara yani Derebeylnin tarlalarına döner. Derebeyi'nin yasalarına göre köylüler önce Derebeyi'nin ürünlerini toplayacaklar, sonra kendi ürünlerini toplayabileceklerdir.

Tanase'nin düğünü yapılır. Köylüler düğüne katılmazlar. Derebeyi bir konuşma yaparak köylüleri de orada görmek istediğini söyler. Tudoritza'nın da gelip dansetmesini ister. Bu

iş için kahya'yı yollar. Kız ve köylüler bu teklifi reddederler. Tudoritza tek başına köylülerin arasında danseder. Dansa öbürleri de katılırlar. Bu arada kuraklık yüzünden açlık başlamıştır. Çocuklar Derebeyi'nin ambarından un çalarlar. Öğretmenin evine saklanmak isterler. Öğretmen önce kabul etmez, sonra razı olur. Derebeyinin yanına değirmenci olarak atanan (aldattığı kızla evlenmesinin mükâfatı olarak)Tanase hırsızlığı görür ama göz yumar.

Köye kurtlar indiği için köylülerin isteği ile Derebeyi bir sürek avı düzenler. Ve kırk köylüye silâh dağıtır. Av sırasında köylülerden biri Derebeyi'ni yaralar. Derebeyi silâh dağıttığı kırk adamı kendisini yaralayanı ortaya çıkarmaları için tehdit eder. Kurşunu atan Tanase'dir ve öbür köylülerin hayatını kurtarmak için itiraf eder. Derebeyi Tanase'yi öldürtür.

Bu kurban karşısında köylülerin öfkesi tıpkı Baragan dikenlerini sürükleyen rüzgâr gibi artar. Derebeyi kaçarak Kralın kuvvetlerini köylülere karşı kışkırtır. Baragan'daki köyden sadece Matake hayatta kalır. Köyden çıkar, dikenler gibi yeniden yollara düşer.

ASİ GENÇLİK

REBEL WITHOUT A CAUSE. Yönetmen / Nicholas Ray. Senaryo / Nicholas Ray, Stewart Stern, Irving Shulman. Görüntü Yönetmeni / Ernest Haller. Müzik / Leonard Rosenman. Oynayanlar / James Dean, Nathalie Wood, Sal Mineo, Ann Doran, Jim Bakus. Yapım yeri ve yılı / ABD 1955. Süresi / 108 dakika.

Üç öğrenci, herşeyi kabullenmiş bir baba ile cansıkıcı bir anne arasında sıkışmış kalmış bir genç adam, annesiyle babasının sevmedikleri bir genç kız, bir kadının ellerine terkedilmiş bir çocuk, bir çete oyunu oynamaya kalkışırlar. Bir kazadan sonra kaçarlar ve bir rasathanede sıkıştırılırlar. Burada en gençleri polis tarafından öldürülür. **James Dean**'in en «kendisine yakın» rolü.

Filim türkçe altyazılıdır.

İNSANLIK SUÇU

A PLACE IN THE SUN. Yönetmen / George Stevens. Senaryo / Dreiser'in An American Tragedy adlı romanından M. Wilson ve H. Brown. Görüntüler / William C. Meller. Müzik / Franz Waxman. Oynayanlar / Montgomery Clift, Elisabeth Taylor, Shelley Winters. Yapım / Paramount. Yapım yeri ve yılı / ABD 1951. Süresi / 122 dakika (Türkiye'de gösterilen kopya kısaltılmıştır.)

Yükselmek isteyen bir genç adam, zengin bir mirasçıya âşıktır. Halbuki genç kadın, gencin bir işçi kızla evlenmesini istemekte, onu buna zorlamaktadır. İşçi kız, genç adamdan bir çocuk beklemektedir. Genç adam, bir ara onu öldürmeyi düşünür ve cinayet işlediği iddiası ile ölüme mahkûm edilir... **George Stevens**'in en iyi filmi. **Elisabeth Taylor** ile **Montgomery Clift**'in en iyi oyunlarından biri.

Filim türkçe altyazılıdır.

İNSANLAR YAŞADIKÇA

FROM HERE TO ETERNITY. Yönetmen / Fred Zinnemann. Senaryo / James Jones'un romanından D. Taradash. Görüntü Yönetmeni / Burnett Guffey. Dekor / Frank Tuttle. Müzik / George Duning. Oynayanlar / Burt Lancaster, Montgomery Clift, Deborah Kerr, Frank Sinatra, Donna Reed, P. Ober. Yapım / Buddy Adler. Columbia. Yapım yeri ve yılı / ABD 1953. Süresi / 116 dakika.

1941 de Pearl Harbour'da yüzbaşısı tarafından kötü muamele edilen bir asker, en iyi arkadaşını döverek öldüren bir çavuşu öldürür. Kaçar ve birliğine iltihak etmek üzere iken 6 Aralık 1941 deki Japon baskını sırasında ölür. Buna paralel olarak gelişen bir olay: sempatik bir çavuşla, yüzbaşının karısı arasındaki aşk.

En çok satış yapan kitaplar listesinde birinci olan bir romandan alınan bu filim büyük bir ticari başarı oldu ve 8 Oscar kazandı. Amerikan ordusu hakkında eleştirilere yer vermekle birlikte derinlemesine bir araştırma sonucu ortaya çıkmış bir filim değildir. **Zinnemann**'ın önemli filimlerinden biri.

Filim türkçe altyazılıdır.

OTELLO

OTHELLO. Yönetmen / Orson Welles. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Orson Welles ve Jean Sacha. Görün-

tü Yönetmenleri / Anchise Brizzi, George Fanto, Obadan Troanla, Roberto Fusi, Alexander Trauner, Luigi Schiaccianoce. Giysiler / Maria de Matteis. Kurgu / Jean Sacha, Renzo Lucidi, John Shepridge. Oynayanlar / Hilton Edwards (Brabantio), Nicholas Bruce (Lodovico), Orson Welles (Othello), Michael Lawrence (Cassio), Michael McLiammoir (Iago), Robert Coote (Rodrigo), Jean Davis (Montano), Suzanne Cloutier (Desdemona), Fay Compton (Emilie), Doris Dowling (Bianca). Yapım / Mogador-Films (Mercury). Yapımcılar / Orson Welles, Giorgio Patti, Julien Derode, Walter Bedone, Patrice Dali, Rocco Facchini. Yapım yeri ve yılı / Fas 1950-52. Uzunluğu / 2538 metre. 1952 Cannes Film Şenliği Büyük Ödülü.

Shakespeare'in **Othello** oyunu **Welles**'ten önce de bir kaç kez sinemaya uygulanmıştır. Ama **Welles**'in uygulaması en güzel olanıdır. **Welles**, bu filmi yapabilmek için çok büyük engelleri aşmak zorunda kalmıştır. **Othello**'nun çevrilmesi için yapımcı bulamayan **Welles**, oyunculuktan kazandığı paralarla işe başladı. Hatta, bu paralar da yetmeyince yeniden oyunculuk yaparak filmi tamamlamaya çalıştı. Gene de filmin adeta «şans» yardımıyla çekildiği söylenebilir. Kostümler, silahlar, aksesuar, hatta gerekli teknik malzeme yoktan varediliyordu. Bu işte **Welles**'in tek dayanağı, kendisine yardımcı olan teknisyenlerin adeta mükemmel'e ulaşan emekleri olmuştur. Rönesans giysilerini dikecek bir terziyi **Fas**'ta bulamadığı için **Cassio**'ya suikast tertibi ve **Rodrigo**'nun öldürülüşü sahnelerini bir Türk hamamında çevirmek zorunda kaldı. **Welles**'in bu büyük eseri meydana getirebilmek için nasıl bütün gücüyle çalıştığını bütün varlığını ve parasını ortaya koyduğunu, dostlarını nasıl bu işe sürükleyip tüm kadrosunu Fas'tan Venedik'e, Venedik'ten Roma'ya ve Parise, Paris'ten Londra'ya sürüklediğini, çekime aylarca ara verip tekrar başladığını, çekilmiş sahneleri iki yıllık çalışmadan sonra yeniden nasıl çektiğini, alıcı yönetmenine verecek parası kalmadığında kamerayı nasıl bir balta gibi omuzuna vurup çekimi kendisinin yaptığını, yardımcılarından güçlerinin sonuna kadar kendilerini bu işe vermelerini isterken kendisinin de nasıl kendi kişiliğindeki hiç bir hatayı bağışlamadığını, kısaca bu büyük serüveni anlatmak çok uzun sürer. Hiç kuşkusuz **Orson Welles, Macbeth**'i de aşan bir ölçüde, **Shakespeare**'i perdede son derece ustaca ve yeniden yaratmış, eseriyle kendisini iliğine kemiğine kadar özdeşleştirebilmiştir.

Welles 1915'te Amerika'da (Wisconsin) doğdu. On yaşında okul temsillerine çıktı. 1931-32 yıllarında Chicago sanat enstitüsünde resim üzerine çalıştı. Aynı yıllarda İrlandaya giderek gate-theatre'a oyuncu olarak girdi. 1933 te Amerikaya dönüp **Katherine Cornell** topluluğuna katıldı. **Shakespeare**'in eserlerini resimliyerek yayımladı. 1934-36 yılları arasında sahneye çıktı, piyesler idare etti, radyoda çalıştı. **Harlem**'de «**Negro Peoples Theatre**»ın müdürü oldu. Zenci oyuncularla **Macbeth**'i sahneye koydu. Ertesi yıl bir arkadaşı ile birlikte **Mercury Theatre**'ı kurdu. Modern kostümlerle **Julius Caesar**'ı sahneye koydular.

30 Ekim 1938'de «**The War Of the Worlds**» adlı romandan yaptığı adaptasyon radyoda temsil edildiği vakit, Birleşik Amerika'nın bir çok devletlerinde büyük bir panik yarattı. Merihlilerin Dünyayı istilâsını anlatan bu temsili baştan beri dinlemiyenler, olayın gerçekten meydana geldiğini sanarak sokaklara döküldüler, ölenler ve yaralananlar oldu. Bunun üzerine **Welles**'in radyo temsillerine son verildi.

1939'da **Shakespeare**'ın eserlerini yeniden resimliyerek yayımladı. 1940 da **RKO** şirketi ile kontrat imzalayıp Hollywood'a geçip **Yurttaş Kane**'ı **(Citizen Kane)** çevirerek yönetmenliğe başladı. Filim piyasaya çıkmadan, filimdeki tipin örneği olarak anılan basın kıralı **Hearst**'ın gazetelerinde **Welles**'e karşı bir kampanya açtı. Yüz gazetenin ve bir çok şirketin sahibi olan Hearst, filmi yasaklamaya kalkıştı. Fillm büyük bir reklâm havası içinde ortaya çıktı. 1941'de **N. Foster**'in çevirdiği «**Journey Into Fear**»in yapımcılığını yaptı ve oyuncu olarak oynadı. Bunların yanısıra radyo oyunlarına devam ettl. **Welles** 1942 de teknik ustalığını daha ölçülü olarak ikinci filmi olan «**Muhteşem Amberson'lar/Magnificent Ambersons**»da tekrarladı. Bu filmin ticarî bakımdan başarısızlığı **Welles**'i stüdyo-

ların gözünden düşürdü. 1946'da RKO ortaklığından ayrıldı. Aynı yıl **Mike Todd**'un desteğiyle «**Dünya Turu/Around the World**»ü sahneye koydu. Sonra İngiltere'ye geçerek **21 gün** içinde **Macbeth**'i çevirdi. On yıl Avrupa ülkelerinde çalıştı. 1948'de İtalya ve Fas'ta **Othello**'yu çevirdi. 1957'de tekrar Holly wood'a döndü. Birkaç filmde oyuncu olarak çalıştı. Daha sonra «**Bitmeyen Balayı/Touch of Evil**»i yönetti. Ancak filme yapımcılar tarafından bazı ilgisiz bölümler eklendi. **Welles** yeniden Avrupaya geçerek **Kafka**'nın «**Dava**» sını çevirmek için beş yıl, «**Falstaff**» çevirmek için dört yıl beklemek zorunda kaldı. Film yönetmenliğinin yanısıra tiyatroda ve TV. de çalıştı, sinema oyunculuğu yaptı.

ROMEO VE JÜLYET

ROMEO I DJULETTA. Yönetmenler / Leo Arnstam ve Leonid Lavrovski. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Leo Arnstam, Leonid Lawrowski. Görüntüler / Alaksandr Şelenkov ve Çen Jo - Ian - Ta, Müzik / Sergey Prokofief. Sanat Yönetmeni / A. Parkomenko. Koreografi / Leonid Lavrovski. Dekor / L. Aleksandrovskaya, Giysiler / Peter Williams, K. Yefimov. Kurgu / T. Lişatçova. Ses / Boris Volskl. Oynayanlar / A. Lapauri (Paris Kontu), S. Uvarov (Montague), A. Radunski (Capulet), Yuri Şdanov (Romeo), Sergey Koren (Mercutio), V. Kudriaşov (Benvolio), Aleksey Ermolaev (Tibalt), L. Loşilin (Kardeş Lorenzo), E. Ilyuçenko (Kontes Capulet), Galina Ulanova (Jülyet), ve Bolşoy Balesi, G. Roştestvenski yönetiminde SSCB Büyük Akademik Orkestrası. Yapım / Mosfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1954. Uzunluğu / 2544 metre.

OTELLO.

OTELLO. Yönetmen / Sergey Yutkeviç. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Sergey Yutkeviç. Görüntü Yönetmeni / Evgeni Andrikanis. Müzik / Aram Haçaduryan. Sanat Yönetmenleri / A. Vaysfeld, W. Dorrer, M. Kariakin. Dekor / A. Vaysfeld, W. Dorrer, M. Kariakin. Giysiler / O. Krotşinin. Kurgu / K. Aleyeva. Oynayanlar / M. Troyanovski (Dük), E. Teterin (Brabantio), N. Brilling (Lodovico), Seyrgey Bondarçuk (Otello), Vladimir Şoşalski (Cassio), Andrey Popov (İago), E. Vesnik (Rodrigo), A. Kalberer (Montano), Irina Skobzeva (Desdemona), A. Maksimowa (Emilie). Yapım / Mosfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1955. Uzunluğu / 2996 metre.

MACBETH.

MACBETH. Yönetmen / George Schaefer. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden George Schaefer. Görüntü Yönetmeni / Fred A. Young. Müzik / Richard Addinsell. Sanat Yönetmeni / Edward Carrick. Giysiler / Beatrice Dawson. Kurgu / Ralph Kemplen. Oynayanlar / Malcolm Keen (Duncan), Jeremy Brett (Malcolm), Barry Warren (Donalbain), Maurice Evans (Macbeth), Michael Hordern (Banquo), Ian Bannen (Macduff), William Hutt (Rosse), Simon Lack (Menteth), Brewster Mason (Angus), Charles Carson (Cathness), Scott Finch (Fleance), Trader Faulkner (Seyton), Felix Aylmer (Arzt), Judith Anderson (Lady Macbeth), Megs Jenkins (Oda hizmetçisi), Michael Ripper (1. Katil), Douglas Wilmer (2. Katil). Yapım / Grand Prize Films, Ltd. Yapımcı / Phil C. Samuel. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1960. Uzunluğu 2936 metre.

HIRÇIN KIZ

LA BISBETICA DOMATA. Yönetmen / Franco Zeffirelli. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Paul Dehn, Suso Cecchi D'Amico, Franco Zeffirelli. Görüntü Yönetmenleri / Luciano Trasatti ve Oswald Morris. (Panavision - Technicolor). Dekor / Renzo Mongiardino ve Danilo Donati. Oynayanlar / Elisabeth Taylor, Richard Burton, Cyril Cusack, Michael York, Natasha Pine, Michael Nordern, Tino Perna, Giancarlo Cobelli. Yapım / Elisabeth Taylor ve Richard Burton. Dağıtım / Columbia. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1968.

Shakespeare'in eserleri yazıldıkları günden bu yana değerlerinden birşey kaybetmeyen, her çağda insanların kendilerinden birşeyler buldukları oyunlar olarak sinema dünyasını da etkilemiştir. **Shakespeare**'in 36 oyunun-

dan 25 tanesi 239 kez sinema perdesine aktarılmıştır. Bu bakımdan **Shakespeare** sinema dünyasının en çalışkan senaristi olarak nitelendirilebilir. Bu uygulamaların hepsinden burada söz etmek elbette imkânsızdır. Bu yüzden burada sadece sınıflandırmalara gidip belirli, karakteristik örnekleri incelemeyi uygun buldum.

Shakespeare filimlerini daha iyi inceliyebilmek için yıllara göre şöyle bir ayırım yapmak doğru olur.

BİRİNCİ DÖNEM (1899 1910)
İKİNCİ DÖNEM (1911 1918)
ÜÇÜNCÜ DÖNEM (1919 - 1928)
DÖRDÜNCÜ DÖNEM (1929 - 1936)
BEŞİNCİ DÖNEM (1937)

Shakespeare'in sinema için keşfi, yeryüzünde ilk filim gösterisinden dört yıl sonraya rastlar. 20.9.1899 da ünlü İngiliz **Shakespeare** oyunları aktörü **Sir Beerbohm Tree**, kendi topluluğuyla Londra'da «**His Majesty's Theatre**» da **Kral John**'u temsil etmeye başladı. Kısa bir süre sonra **Tree** kendi oyunundan bazı sahneleri filme çekti. Çok sonra kendisi, filmi hakkında şunları söyledi: Bu filmin büyük bir anlamı yoktur. Sadece filimdeki olayları görünce eserdeki konuşmaları hatırlayabilecek kadar oyunu iyi bilenler için bir şeyler ifade edebilir.

Filim kaybolmuş olduğu için hakkında daha fazla bir şey bilinmiyor. Ancak geniş seyirci kitlelerine gösterilmemiş olmasına rağmen ilk **Shakespeare** filmi olması bakımından önem taşıyor. **Tree**'nin filmini pek az kişinin görmüş olmasına karşılık, 1900 yılında Paris'te «**Marguerite Chenus Phono-Cine Théatre**» da oynamış olan **Clément Maurice**'in «**Hamlet'in Düello Sahnesi**» adlı filmi Avrupa'nın birçok şehrinde binlerce kişi tarafından seyredilmiştir. Film çok tutuldu, çünkü Hamlet rolünde o zamanların en büyük kadın oyuncusu **Sarah Bernhardt** oynuyordu. Bu filimle ilerdeki denemeler için de bir başlangıç işareti verilmiş oldu.

1905 yılında **Sir Herbert B. Tree** «**His Majesty's Theatre**» daki temsillerinden birini yine filme çekti. Bu filim hakkında da fazla bir bilgi yoktur. Ama **Shakespeare**'in beyaz perdeyi kaplaması artık önüne geçilmesi imkânsız bir şey olmuştu. 1907 yılında beyaz perdenin sihirbazı **Georges Méliès**'in çevirdiği 119 metre uzunluğundaki «**La mort de Jules César**», **Méliès**'in bazı orijinal buluşlarıyla dikkati çeker. Bu filim «**Le Rêve de Shakespeare**» veya «**Shakespeare écrivant César**» adlarıyla da tanınır. Bu değişik filimde **Shakespeare** de görülmektedir.

Büyük şair, çalışma odasında S e z a r'ın öldürülmesi sahnesini kâğıt üzerine geçirmeye çalışmaktadır. Birdenbire düşünceleri can lanır, ve olaylar **Shakespeare**'in gözleri önünden geçmeye başlar. Bu sahnelerden biri geçerken Shakespeare' vahşice jestlerle masadaki bıçağı kapıp önünde duran ekmek parçasına saplar. Sonra da uşağıyla birlikte bu komik duruma gülmeğe başlarlar.

Meliés, ayni yıl başrolünü kendisinin oynadığı 174 metre uzunluğunda ve içinde mezarcı, hayalet, düello sahneleri bulunan bir «**Hamlet**» filmi çevirdi.

İtalyanların gösterişe ve tarihi konulara olan merakları Cines firmasını **Shakespeare**'in eserlerine yöneltti. 1908 yılında iki **Hamlet** ve bir «**Romeo ve Juliet**» filmi çevrildi. Juliet rolünü oynıyan **Francesca Bertini, Mary Pickford** kadar popüler oldu. Bütün bu filmlerle bir başlangıç yapılmış oldu. Amerika'da, İngiltere ve İtalya'da yeni filmler çevrilmeye büyük bir hızla devam ediliyordu. İlk zamanlar değişen, filimlerin kalitesi değil, yalnızca uzunlukları oluyordu... 1910 dan sonra kısa metrajlı filmlerin yerini yavaş yavaş uzun filmler almaya başladı. Bu sıralarda sinema binası ihtiyacı da gün geçtikçe artıyordu. **Emilie Altenloh** 1914 yılında «Sinemanın Sosyolojisi» adı altında yayınlanan bir incelemesinde 1912 yılında yalnız Amerikada iki ay içinde toplam 233141 metre uzunluğunda 822 film çevrilmiş olduğunu yazıyordu. Bu sayılar, sinemanın şaşırtıcı zaferinin işaretlerinden sadece biriydi.

Bu sırada senaryo yazarı sorunu da önemli bir problem olarak ortaya çıktı. İyi senaristlerin sayısı çok azdı. Tiyatro ise rakibi durumuna geçen, yönetmenlerini, oyuncularını ve yazarlarını kapan, sinemaya karşı savaş açmıştı. Aslında tiyatrodaki krizin nedeni sinema değil, yanlış anlaşılmış olan ve aşırılığa kaçan natüralizm idi.

Piyes uygulaması 1910 1922 yılları arasın-

da bir salgın durumunu aldı. 1922'de uygulama eserlerin sayısında bir azalma görüldü ve bu azalma 1924'e kadar sürdü. 1928 yılında sesli sinema ile birlikte yeniden bir artış başladı. Sinemanın gelişmesinde ekonomik ve politik olayların etkisini mutlaka dikkate almak gerekir. 1913 yılına kadar sinemada gözle görülebilen gelişme, savaşın başlamasıyla durakladı. 1927 - 28 yıllarındaki ekonomik kriz sinemayı bir kere daha tiyatroya yöneltti. Bundan sonra sesli film ve deneme yılları geldi.

Shakespeare filmlerinin ikinci dönemi 1911 yılında, İngiltere'de, ilk defa bir tiyatro eserinin bir film stüdyosunda hazırlanıp temsil edilmesiyle başladı.

Bu, **Sir Herbert Beerbohm Tree**'nin «**His Majesty's Theatre**» da oynamakta olduğu «**VIII. Henry**» oyunuydu. «**VIII. Henry**», bir film stüdyosunda ve **William G. Barker** yönetiminde filme alındı. Filimde eserin beş sahnesi tam olarak yer almaktaydı. «Kardinal Wolsey»i **Sir Tree**, «VIII. Henry»yi de **Arthur Bourchier** canlandırıyorlardı. Aynı yıl içinde İngilterede o zamanların en ünlü «**Hamlet**» filmi çevrildi. Hemen hemen 60 yaşlarında olan **Sir Johnston Forbes Robertson**'un tiyatrodan ayrılmadan evvel oynadığı veda temsili **Hay Plump** tarafından filme alındı. «London Times» bu filimle, sinemanın, verebileceğinin en iyisini vermiş olduğunu yazıyordu.

1919 1928 yılları arasında, sinema tarihi bakımından önemli **Shakespeare** filmlerini, hep Almanlar çevirdiler.

1920 yılında **Sven Gades** ve **Heinz Schall Hamlet** rolünü ünlü aktris **Asta Nielsen**'in oynadığı bir «**Hamlet**» filmi çevirdiler. Birçok sinema tarihleri bu **Hamleti Shakespeare** filmleri arasına katarlarsa da, doğru değildir. Bu filmin konusu, Amerikalı profesör **Edward E. Vining**'in «**The mystery of Hamlet - Hamlet'in sırrı**» adı altında 1881 yılında neşrettiği bir 12. asır efsanesine dayanır. **Vining**'in kaynaklarının doğruluk derecesi biraz karanlıktır. Çünkü filme çekilen metin daha çok bir hayalgücü eserine benziyor. Filimde kraliçe **Getrud** taht'ta kalabilmek için yeni doğmuş kızını bir erkek çocuk olarak tanıtır. **Wittenberg**'te eğitimini tamamlıyan Hamlet bir gün babasının ölüm haberini alır. Arkadaşı **Horatio** ile **Danimarka**'ya döner ve annesinin amcasıyla olan düğününe yetişir. Hamlet bu durum üzerine babasının bir cinayete kurban gitmiş olmasından şüphelenir. Çevresinde olup bitenleri rahatça gözleyebilmek, izleyebilmek için deli rolü yapmaya karar verir. Daha sonraki olaylar **Shakespeare**'in Hamletine benzer şekilde gelişiyor, ama gene de birçok sahneler değişik ya da eksiktir. Trajedinin yapısını asıl değiştiren, **Hamlet**'in bir kadın olması, gizlice **Horatio**'yu sevmesi ve kıskançlıkla onun **Ophelia**'ya olan sevgisini gözlemesidir.

Bütün bunlara rağmen bu **Hamlet** bugün bile ilgiyle incelenen ve sinema tarihine geçmiş olan bir yapıttır.

1922 yılında **Dimitri Buchowetzki**'nin çevirmiş olduğu **Othello** filminin **Shakespeare** filmleri arasında oldukça önemli bir yeri vardır. O zamanların en büyük aktörlerinden **Emil Jannings** bu filmde **Othello**'yu oynuyordu.

1923 Martında **René Clair Paris**'te yayınladığı bir eleştirmede bu filmin bir senfoni nasıl dinleniyorsa öyle seyredilmesi gerektiğini yazıyordu. **Werner Krauss** daha sonraları senaryosunu **Pietro Aretino, Masuccio,** ve **Giovanni Fiorentino**'nun yazmış oldukları ve yönetmen **Paul Felner**'in çevirdiği «**Venedik Taciri**» filminde oynadı. 1925 yılında **Hans Neumann, Ernö Metzner**'in dekor ve kostümleriyle dikkati çeken «**Bir Yaz Gecesi Rüyası**» filmini çevirdi. O yılların eleştirmenleri filmin romantik, alaycı yergici özellikleri üzerinde durdular.

Bu devrenin son filmi 1928 yılında Amerikalı yönetmen **Sam Taylor**'un çevirdiği ve ilk sesli filmlerden olan «**The Taming of the Shrew**» dur. Beyaz perdenin iki büyük şöhreti **Douglas Fairbanks** ve **Mary Pickford**'u karşı karşıya getiren bu filmde orijinal metnin yalnızca üçte biri kullanıldı.

Sam Taylor'un filmiyle birlikte, sessiz sinema da tarihe karışmış oldu. Tekniğin kazandığı bu yeni zafer sinemanın imkânlarını genişletmekle birlikte yeni problemler de getirdi. Sinema 1920 lerde bir fotoğraf sergisi atraksiyonu olmaktan çıkıp bir sanat haline girdi.

Shakespeare filmlerinin üçüncü devresi na-

sıl Alman yapımlarının etkisi altında kalmışsa dördüncü devrede Anglo-Amerikan etkisi altında kaldı. Bu dönemin ilk dikkate değer filmi, **Max Reinhardt** ve **William Dieterle**'nin «**Bir Yaz Gecesi Rüyası**» (1935) dir. 1936'da **Paul Czinner** İngiltere'de «**As you like it**» oyununu filme aldı. Rosalinde rolünde **Elisa Bergner** ve Orlando'da **Laurence Olivier** dikkati çektiler. Bundan sonra yapılan ve özellikle senaryosu üzerinde çok çalışılan **George Cukor**'un «**Romeo ve Juliet**»i pek tutulmadı.

Sinemada daima, tiyatro eserlerinin filme çekilme imkânlarının olumlu sonuçlar verip vermiyeceği sorunu ortaya atılmıştı. 1930 yıllarında **Bela Balasz** ve **Rudolf Arnheim**'in, yaptıkları incelemeler sonunda bu soruya verdikleri cevap «hayır» oldu. 65 yıllık **Shakespeare** filmleri geçmişini ve tiyatrodan alınmış öbür filmleri inceliyecek olursak pek az sayıda iyi film çevrilmiş olduğunu görürüz (...)

Bütün **Shakespeare** uygulamalarının birleştiği nokta filimlerin teknik ve optik etkilerden az yararlanabilmeleridir. Bir tiyatro eserinin yaratılışında insanın başrolü oynamasına karşılık bir filmin yaratılışında insanın rolü öbür teknik unsurlara oranla (kurgu, kamera, görüntü gibi) daha arka plânda daha azdır. Tiyatro yönetmeni sahnenin sınırları içinde bulunurken filim yönetmeni daha serbest çalışıp her çeşit olayı verebilmek olanağına sahiptir. 1937 - 1964 devresindeki **Shakespeare** uygulamalarının ilk örneklerinden biri olan **Sir Laurance Olivier**'nin «**V. Henry**» (1944)si aynı zamanda bugüne kadar gelen bir uygulama biçiminin de ilk örneği oldu. **V. Henry,** ilk renkli **Shakespeare** uygulaması idi. **Olivier** bir zamanlar **Shakespeare**'in sinemaya uygulanmasının imkânsız olduğunu iddia ederken sonraları fikrini değiştirdi ve ilk Shakespeare filmini çevirdi. **Olivier** büyük olanaklarla ve tanınmış bir oyuncu kadrosuyla çalışıyordu. **Olivier** ve **Roger Furse** (dekor, kostüm) dekorların, sahnelerin ve kostümlerin 15. yüzyıl resminin havasında çekilmesine karar verdiler. Perspektif kullanmıyorlar, böylece Ortaçağ resmindeki kontrast etkileri elde etmeğe çalışıyorlardı. Bundan dört sene sonra (1948) **Olivier,** adını en iyi **Shakespeare Yorumcusu** olarak tanıtan ikinci uygulamasını bitirdi: **Hamlet. Hamlet**'in asıl metni üzerinde kısaltmalar yapan **Olivier** 2,5 saatlik bir senaryo elde etmiş, ama bu arada Rosencrantz, Guildenstern ve Fortinbras gibi kişileri atıp önemsiz bazı sahneleri uzun tutmakla oyunun dengesini bozduğunu farketmemişti. Filimde şatonun merdivenlerini, odalarını ve koridorlarını devamlı olarak dolaşan hareketli bir kamera kullanılmış, görün tüler kuvvetsiz kalmıştır. «**Hamlet**», söz ve görüntü arasında meydana gelebilecek aykırılıkların bir örneğidir. Bir yandan orijinal metni kullanmak öbür yandan da sinemanın özelliklerinden faydalanmak bu ikiliği ortaya çıkarmıştır. Görüntünün söz ögesini bozduğu yerlerden birinde Ophelia, Hamlet'in davranışlarını göstermeye başlar. Bir başkasında, «Olmak veya Olmamak» monoloğunda Hamlet'in çıkarıp denize doğru fırlattığı birçok ayrıntı çekiminde takip edilir.

Bütün bunlar, ağırlığın sözler üzerinden kalkıp, dikkatin başka yönlere çekilmesine sebep oluyor. Bu bakımdan **Olivier**'nin «**Hamlet**»ini **Shakespeare**'i gerektiği gibi yansıttığı söylenemez. 1948 de çevrilen, **Orson Welles**'in **Macbeth**'i öbür **Shakespeare** uygulamalarından ayrılır. **Orson Welles** değişik bir yorum yapıp, kendine özgü bir anlatıma ulaşmıştır. Bu filminde de **Welles** herzaman kullandığı iyilik kötülük çatışmasını ön plâna çıkarmıştır. Macbeth rolünde oynayan **Welles,** bu rolü **Shakespeare**'de olduğundan daha korkunç, ihtiraslı ve kanlı bir şekilde yorumlamıştır. Yönetmen **Orson Welles,** bu arada, oyuncu **Orson Welles**'i çok ön plâna çıkarmış ve öbür karakterlerin silik kalmasına yol açmıştır. Zorlayıcı mali sebepler yüzünden 23 gün gibi kısa bir zaman içinde bitirilen filim işleniş, görüntü ve kamera çalışmaları bakımından çeşitli eksiklikler göstermektedir.

Bundan sonraki 15 yıl içinde 20 den fazla **Shakespeare** uygulaması yapılmış, bunlardan 7 tanesi SSCB'de çekilmiştir. **Shakespeare**'in eserlerini beyaz perde için kapışıldığı bu devrenin ilk filmi 1951/52 yıllarında çevrilen «**Julius Caesar**»dır. Chicago Northwestern University öğrencileri tarafından, **David Bradley**'in yönetiminde, 16 mm.lik bir kamera ile

meydana getirilen ve büyük bir idealizmle, olanaksızlıklar içinde yapılan bu filim, gene de bir başarı sayılabilir. MGM'nin 10 milyonluk **Julius Caesar**'ına karşılık bu filim 15.000 dolara malolmuştur. Kostümlerini, kız öğrencilerin yatak çarşaflarından diktiği, mızraklarını ve zırhlarını öğrencilerin yaptığı bu filmde, Chicago binalarının duvarları, dekor; bir müze, Forum Romanum; bir stadyum, Colosseum ve meraklı yayalar da eski Romalılar olarak kullanılmışlardır. (...)

1955'te **Sergey Yutkeviç** tarafından Kırım'da çekilen renkli «**Othello**» tiyatro özelliklerden kurtulamıyan bir filim oldu. **Sergey Bondarçuk, Othello** rolünde değişik bir yorumla oynamış, kıskanç ve aldatılmış bir koca yerine bilinçli ve akıllı bir insan, Desdemona'nın öldürülmesi sahnesinde bir katil yerine hareketlerinin doğruluğuna inanan bir insanı yaratmıştır.

1950'de Doğu Almanya'da **Shakespeare**'in «**The Merry Vives of Windsor**» adlı eseri filme alındı. İtalyan Fransız ortak yapımı olan «**Venedik Taciri**»nden (1952) sonra 1953 de ilk Hollywood uygulaması olarak «**Julius Caesar**» yapıldı. Yapımcı **John Houseman** ve rejisör **Joseph L. Mankiewicz** orijinal metne bağlı kalmadılar. Filimde sadece **Shakespeare**'in sahne sırası bozulmadı. Hollywood'a özgü büyük ve aşırı süslü dekorlara iltifat etmeyen **Mankiewicz** eserin ruhunu korudu. **Joseph Ruttenberg**'in kamerası da filme dinamik bir hava verdi. Filmin başarısının bir nedeni de tanınmış oyuncuların rol almasıydı. Bunların başında Antonius'u oynıyan **Marlon Brando** bulunmaktaydı. Ancak bu uygulamanın dilinde de **Shakespeare** diline aykırılıklar görülmekteydi.

Bu aykırılık daha çok, **Renato Castellani**'nin «**Romeo ve Juliet**» inde (1954) görülür. Burada hareketli görüntüler yanında metin sönük kalmış, bütün parlaklığını yitirmiştir. **Castellani**'nin Kostümcü **Fini** ve Görüntü Yönetmeni **Krasker**'le birlikte Venedik, Floransa ve San Francisco manastırında seçtikleri yerler çok renkli bir hava yarattı. Ancak **Susan Shentall**'ın **Juliet**'i ve **Laurence Harvey**'in **Romeo**'yu temsil ettikleri filmin, oyundaki trajik aşk atmosferini verememesi sonucunda ortaya **Shakespeare** metnini libretto olarak alan bir opera - filim çıktı.

Bunca uygulama arasında danslı ve müzikli çevrilenleri de olacaktır elbette. Romeo'nun konusunu modernize eden «**West Side Story**» den başka Rusya'da da iki bale uygulaması yapıldı. **Leo Arnstam** ve **Leonid Lavrovski** 1954 de, **Sergey Prokofieff**'in müziği ile «**Romeo ve Juliet**»in «**Son Dansı**»nı çektiler. 6 sene sonra **Wachtang Çabukyani, müziğini Aleksey Matçavyani**'nin, koreografi ve senaryosunu da kendisinin yaptığı yeni bir «**Othello**» çevirdi. Konu ayrılıklarına rağmen bu iki filmin, müzik ve koreografi yönünden benzerlikleri vardır. **Romeo ve Juliet,** 1941 de **Moskova Bolsoy Tiyatrosu**nda oynanmış olan ve aynı adı taşıyan balenin biçimini yansıtmaktadır. Eser, hareketli ve inceliklerle doludur. Hareketliliğin bittiği yerde, örneğin ölüm sahnesinde, ağır bir pandomim hareketin yerini almaktadır. Bu film, şimdiye dek meydana getirilmiş bale filimlerinin en başarılısıdır. **Othello** için de aynı şeyler söylenebilir. Bir yandan **Galina Ulanowa (Julia),** ve **J. Shdanow** (Romeo), diğer yandan **Vaştang Çabukyani (Othello)** ve **Vera Zignade (Desdamona)** erişilmesi güç bir başarıya ulaşıyorlar. Ama bütün bunlara rağmen, koreografi, Rus balesinin geleneksel, kuru biçiminin etkisi altındadır. Böylece olayların trajik - şiirsel gelişimi açığa çıkamamaktadır. Bu arada İngiltere'de, 1955 yılında, **Sir Laurence Olivier,** üçüncü **Shakespeare** filmi olan «**III. Richard**»ı bitirdi. Oyunculardan bazı yetenekler isteyen baş rolde, **Olivier,** beyaz perdede görülen en başarılı **III. Richard** idi denilebilir. Filmin eleştirilecek tek yanı, önemli rollerden biri olan Kraliçe Margaret'in senaryodan çıkarılmış olmasıdır. Geçmişle şimdiki zaman arasında bir bağ görevini gören bu karakterin yokluğu, konunun tarihi temelini sakatlamaktadır. **Olivier,** bütün monologları kameraya doğru söyletmekle, kameranın özelliklerini bozmuş ve filmin tiyatroya kaymasına sebep olmuştur.

Sonraki yıllarda çok başarılı uygulamalara raslanamamaktadır. 1955 ve 1956 da Rusya'da **Yakov Frid** ve **Aleksandr Abramov** tarafından «**Beğendiğiniz Gibi**» ve **L. Samkovoi,** tarafından da «**Kuru Gürültü**» filme alındı. Japonya'nın ilk uygulaması 1957'de yapıldı.

Akira Kurosawa «Macbeth»i «Kumonosu-jo» adı altında Japon yaşamına uygulayarak çevirdi. 1957 ve 59 arasında da Çekoslovakya'da **«Bir Yaz Gecesi Rüyası»** filme uygulandı. Büyük kukla ustası **Jiri Trnka** bu komediyi kuklalarının masal dünyasına aktardı.

Shakespeare'in eserlerindeki kişilerden ve konulardan esinlenerek meydana getirilen birçok filmi burada incelemek imkânsız. Fakat 1959'da **Helmut Kautner'**in Almanya'da, 10 senelik bir planlama sonucunda ortaya koyduğu filim incelemeğe değer. **«Der Rest ist Schweigen» (Gerisi Sessizlik)** adlı filimde **Hamlet** bir Alman fabrikatörünün Harvard Üniversitesi öğrencisi olan oğludur. Kautner Hamlet'i 20. yüzyıla getirmekle zamanımızın aldatıcı refah toplumunu **Shakespeare** açısından incelemiştir.

1960 yılında İngiliz yönetmen, **George Schaefer; Maurice Evans** ve **Judith Anderson** ile **«Macbeth»**i Amerikan renkli televizyonu için hazırladı. Eseri hem sinema, hem de televizyon için hazırlamak zorunda olan yönetmen, sinema ve televizyon perdelerinin birbirlerinden ayrı olan kurallarından dolayı çeşitli güçlüklerle karşılaştı.

Televizyon da son yıllarda **Shakespeare** konularına ilgi göstermeye başladı. **Shakespeare'**in 400. doğum günü dolayısı ile İngiliz ve Danimarka televizyonları ortaklaşa, **Philip Saville'**in yönetiminde Helsingör manastırında ve Kronborg şatosunda **«Hamlet»**i çevirdiler. Amerikan televizyon şirketleri de bütün önemli eserleri, bu arada bazılarını birkaç kere, filme aldılar. Televizyonun özellikleri, tiyatro ve sinemayı ayıran söz - görüntü aykırılıklarını unutturmaktadır. Bu bakımdan televizyon için yapılan tiyatro uygulamalarını tiyatro ve filim arası birer yapıt olarak nitelendirmek mümkündür.

Shakespeare'in 400. doğum yılında sinema alanındaki en önemli olay hiç şüphesiz, **Boris Pasternak'**ın çevrisi üzerine yönetmen **Grigori Kozintsev'**in çevirmiş olduğu ilk Hamlet uygulamasıdır. 60 yaşındaki **Kozintsev'**in bütün hayatı boyunca **Shakespeare** üzerinde çalışmış olduğunu söylemek mübalâğa sayılmamalıdır. **Kozintsev** yalnız **Hamlet** üzerinde yedi yıl çalıştı ve incelemelerinin sonuçlarını **«Çağdaşımız William Shakespeare»** adı altında yayınladı. **Kozintsev «Hamlet»**i önce Leningrad'ta **Puşkin Akademi Tiyatrosunda** sahneye koymuştu. **Kozintsev'**e göre bu eserde insan, alınyazısının felsefi ve şiirsel sorunlarıyla karşı karşıya bırakılıyor. **Olivier'**in üzgün, hayalci, dünyadan ve insanlardan umut kesmiş **Hamlet'**ine karşılık **Kozintsev'**in **Hamlet'**i büyük bir yalan üzerine kurulmuş olan hayatla savaşan bir insandır. Bunun için insanlığın önemine ve anlamına inanmış **Hamlet** içinde yaşadığı toplumu ve devleti, kurtulunması gereken bir hapishane gibi görmektedir. Son yıllarda **Sir John Gielgud'**un sahneye koyup **Richard Burton'**un başrolünü oynadığı **«Hamlet»** temsilinin filme çekilmesi bir yana bırakılırsa tek önemli **Shakespeare** filmi, **Welles'**in özgün bir esinlenme ile yarattığı **«Chimes at Midnight / Geceyarısı Çanları»**dır denebilir.

Çevirenler **Oğuz Alpöğe — Faruk Atasoy**

BİR YAZ GECESİ RÜYASI

SEN NOCI SVATOJANSKE. Yönetmen / Jiri Trnka. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Jiri Trnka ve Jiri Brdecka. Görüntü Yönetmeni / Jiri Vojta. Müzik / Vaclav Trojan. Dekor / Jiri Trnka. Kurgu / Hanna Valachova. Kuklalar / Bohuslav Sramek, Stanislav Latal, Bretislav Pojar, Jan Karpas, Jan Adam, Vlasta Jurajdova. Yapım / Studio loutkoveho a kresleneho filmu-Çekoslovakya sky film. Yapımcılar / Jaroslav Mozis, Erna Kminkova. Yapım yeri ve yılı / Çekoslovakya 1956-59. Uzunluğu / 2050 metre. 1959 Cannes Film Şenliği Film Tekniği Yüksek Komisyonu Büyük Ödülü. 1959 10. İşçi Film Şenliği Film tekniği ödülü (Trnka ve çalışma arkadaşlarına). 1959 Venedik Film Şenliği Plaketi. 1960 Bükreş Uluslararası Kukla Filimleri Şenliği Büyük Ödülü. Filmin müziğini besteleyen Vaclav Trojan da birçok filim şenliğinde ödüller kazanmıştır.

Filmin **Shakespeare'**in ünlü eserinden alınan konusu bilindiği gibi mitolojik çağlarda Atina'da geçer. Lysandre, Egée'nin kızı Hermia'yı tatlı dil ve hediyelerle kendine âşık eder. Baba Egée ise kızını, daha çok beğendiği Demetrius ile evlendirmek ister. Öbür yandan Helen Demetrius'a âşıktır. Bu yüzden Helen

ile Hermia birbirlerine rakip olurlar. Thésée, Atina Dükü'dür, ve Amazonların kralicesi Hyppolite ile nişanlıdır. Thésée, kendi düğün gününün şenliklerini hazırlaması için Philostrate'i görevlendirir. Hermia, babasının isteğine uyup Demetrius ile evlenmezse bu şenlik gecesi ölecektir. Lysandre, Hermia'ya, Atina dışındaki teyzesinin evine kaçıp orada evlenmeyi teklif eder. Böylece Atina kanunlarından kurtulabilecekler, yani Hermia ölmeyecektir. Bu planı Hermia, arkadaşı Helen'e anlatır. O da sevdiği Demetrius'a anlatır.

Ayrıca bir odada Quince Snug, Bottom, Flute, Snout ve Starveling (**Shakespeare**'in komedi karakterleri), şenlikte oynayacakları Pyrame ve Thisbé tragedyası için hazırlanmaktadırlar.

Öbür yandan ormanda bütün periler toplanmışlardır. Puck da oradadır. Puck, insanların işlerine karışan bir peridir. Perilerin Kralı Oberon ile Kraliçesi Titania ormana gelirler. İkisi arasında bir oğlan çocuk yüzünden bir tartışma çıkar. Oberon, Titania'ya büyülü bir su içirerek, uyanınca ilk gördüğüne âşık olmasını sağlamaya karar verir. Ama, bu büyülü su, ormana gelip uyuyan Lysandre'ın gözlerine sürülür ve Lysandre uyandığında ilk gördüğü Helen'e âşık olur. Titania'nın da gözlerine aynı sudan sürüldüğünden, o da eşek kafasına rağmen Bottom'a âşık olur. Bu arada Hermia ile Demetrius kavga ederler. Hermia, Demetrius'u, Lysandre'ı öldürmekle suçlar. Öbür yandan Oberon, Puck'a, Lysandre'ın gözlerine büyülü su sürmekle yapılan yanlışı düzeltmesini söyler. Helen, Hermia, Lysandre ve Demetrius ormanda buluşurlar. Aralarında kavga çıkar. Lysandre ve Demetrius düelloya karar verirler. Ancak Oberon araya girer, iki kavgacı birbirlerini göremedikleri için kavga edemezler.

Titania, büyülü çiçek özünün etkisinden kurtulur ve Oberon'u sevdiğini anlar. Egée de kızı Hermia ile Lysandre, Helen ve Demetrius'u ormanda uyurken bulur. Dük Thésée de onların serüvenlerini dinler ve bağışlayarak, düğününe davet eder.

Düğün şenliğinde Pyrame ile Thisbée oyunu oynanır. Bu arada üç çiftin düğünü bir arada yapılır : Thésée ile Hyppolite, Hermia ile Lysandre, Helen ile Demetrius evlenirler. Titania ile Oberon da barışırlar ve Puck'ın konuşmasıyla filim biter.

JIRI TRNKA

«Kukla filimleri yapma düşüncesi, bana, perdeyi üç boyutlu figürlerle doldurmak, onları canlı-resim filimlerine de olduğu gibi bir düzlemde değil de derinlemesine bir mekân içinde kullanmak isteğimden geldi» diyor **Trnka.** «Ve ilk sinemacılık deneyimden bu yana her zaman bir tek amaç güttüm : **Lirik filimler** yapmak. Kukla filimlerinin imkânları gerçekten sınırsızdır : Kukla filimleri, öbür filimler için aşılmaz olan engelleri aşmakta büyük bir güce sahiptirler. Bale ve Opera ile ortak yönleri dolayısıyla şiirsel ve lirik karakterlerini kolayca korurlar.»

Kuklacı ve ressam **Josef Skupa**'nın öğrencisi olan **Trnka,** ressam ve desinatör olarak başladığı yaşama serüvenine sonraları tiyatro dekorcusu, tiyatro kurucusu, canlı-resim yaratıcısı ve çocuk kitapları yazarı olarak devam etti. Ve Kukla filimlerine gerçek bir Sine-Bale, Sine-Opera zenginliği kazandırdıktan sonra dünyamızdan geçip gitti.

KRİSTALİN YAPISI

STRUKTURA KRYSZTALU. Yönetmen ve senaryo / Krzysztof Zanussi. Oynayanlar / B. Wrzesinska, J. Mysiowicz, A. Zarnecki. Yapım / Ensemble TOR. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1968.

Krzysztof Zannussi'nin Mar Del Plata Şenliğinde üç ödül kazanan filmi, yönetmenini birdenbire gerçek sanatın önde gelen yaratıcılarından biri durumuna getirdi. Filim, Sosyalist ülkelerde genellikle pek utangaç ele alınan bir konuyu, «meslek sorunu»nu inceliyor. Polonya'da meslek sözü hemen, insan kulağına sevimsiz bir söz gibi çarpan «başarılı» sözcüğünü çağrıştırıyor. Ancak filim, Polonya'daki sistemin bir meslek aşaması olarak gördüğü şeyi belirlemeye çalışıyor.

«**Kristalin Yapısı**» belirli bir mesajı olan bir filimdir. Az olay vardır, daha çok düşünmeye yer verir, ama bunların yanısıra diyalog da fazla yer tutmaz. Konuşmalar bazan görüntülerin altına gizlenmiş olarak, bazan da zaman içinde özel aralıklara yerleştirilmiş olarak ortaya çıkar: örneğin sabah kahval-

tısında sorulan bir sorunun cevabı ertesi gün akşam yemeğinden sonra verilir.
Filmin konusu, üniversitede iken arkadaş olan iki fizikçiyi karşı karşıya getirir. Fizikçilerden biri bütün dünyayı dolaşmış, stajını Dubna'da yapmış, Columbia Üniversitesi'nde çalışmış ve şimdi başkent Varşovaya yerleşmiştir. Bir araştırma enstitüsünde müdürün sağ kolu durumundadır. Öbürü ise taşrada bir meteoroloji istasyonunu yönetmektedir. Güzel olmayan bir karısı ve dar ufuklu bir yaşantısı vardır. Çevrenin bütün insanları ile senli benlidir. Az para kazanmakta, sırtına yeni bir kazak alabilmek için bile para bulmakta güçlük çekmektedir. Bununla birlikte kişisel bilim çalışmaları için oldukça zaman bulabilmektedir. Ve eski profesörünün başkentte çalışması için yaptığı teklifi de reddeder.
Filim bu iki eski arkadaşın yaşantısını ustalıkla ve yan tutmaksızın karşı karşıya koyar.

EROİKA

EROIKA. Yönetmen / Andrzej Munk. Senaryo / Jerzy Stefan Stavinski. Görüntü Yönetmeni / Jerzy Wojcik. Müzik / Jan Krenz. Dekor / Jan Grandys. Oynayanlar / 1. Scherzo alla polacca: Barbara Polomska, W. Dziewonski, I. Machowski, Leon Niemczyk. II. Ostinato lugubro: W. Rudzki, J. Nowak, R. Klosowski, W. Siemon. J. Kostecki. Yapım / Ensemble KADR. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1957. Süresi / 85 dakika.
Eroka'nın senaryosu iki bölümden meydana gelmektedir :

1. - Scherzo Alla Pollaca

Dzidzius, Varşova ayaklanması sırasında isyancıların safında yer almıştır. Ancak işlerin kötüye gittiğini görünce Zalesie'deki evine dönmeye karar verir. Evine gittiğinde karısının kendisine güzel bir Macar subayıyla aldattığını görür. Macar Subayı Dzidzius'a bir teklifte bulunur: Eğer Ruslar Macarları müttefik olarak kabul ederlerse, iki bölük asker ve toplarla Varşova'daki isyancılara yardıma gidecektir. Dizidzius bu teklifi Varşova'dakilere bildirmek üzere gider. Ama bir süre sonra Zalesie'ye olumsuz bir cevapla döner. Ayaklanmanın şefleri teklifi kabul etmemişlerdir. Bütün gayretlerinin boşa gittiğini gören Dzidzius, Zalesie'de, ikiyüzlü ve aldatıcı karısının yanında kalmaktansa, ölümü göze alarak yeniden Varşova'ya, isyancıların yanına döner.

2. - Ostinato Lugubre

Bir esir kampına getirilen Polonyalı askerler, aralarından birinin kaçmış olduğunu farkederler. Olaganüstü niteliklere sahip bir subaydır bu: Zawitowski. Ancak bir başka subay Kurzawa, bir süre sonra işin aslını farkeder. Zawitowski, aslında kaçmamıştır. Ama saklanmakta ve bir başka tutuklu ona gerekli yiyecekleri gizlice vermektedir. Bir süre sonra bu üç tutuklu arasında yani Zawitowski, Kurzawa ve gizlice yiyecek götüren Turek arasında özel bir dünya kurulur. Bir süre sonra, Zawitowski'nin dostlarından Jak, arkadaşlarının alayları sonucunda intihara zorlanır ve öldürür kendini. Sonunda Zawitowski de intihar eder. Ve, bir zamanlar kamp kumandanının portresini yaptığı için onun güvenini kazanmış bulunan Turek, komutandan, arkadaşı Zawitowski'nin cesedinin kimseye haber verilmeksizin gömülmesine dair söz alır.

MATEUSZ'UN GÜNLERİ

ZYVOT MATEUSZA. Yönetmen / Witold Leszczynski. Senaryo / Tarjei Vesaas'ın «Fuglane» adlı romanından Witold Lszczynski ve Wojciech Solarz. Görüntü Yönetmeni / Andrzej Kostenko. İşbirliği / Jacek Mieroslawski ve Haskon Sandy. Müzik / Arcangelo Corelli'nin Op. 6,8 No.lu Concerto Grosso'su. Çalan / «Pro Musica» oda orkestrası. Ses / Wieslaw Owiklinski ve Zygmunt Nowak. Kurgu / Zenon Piorecki. Oynayanlar / Franciszek Pieczka, Anna Milewska, Wirgiliusz Gryn, H. Skarzanka, A. Fogiel, E. Nowacka, J. Szczerbic, M. Braunek, M. Janiec, A. Iwaniec, K. Borowiec. Yapım / Yüksek Sinema Okulu ve Ensemble START. Yapım Yönetmeni / Tadeusz Baljon. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1967.

Mateusz, kızkardeşi Olga ile birlikte bir gölün kenarındaki kulübelerinde yaşar. Geri ze kâlıdır Mateusz, orta yaşlıdır. Kendi dünyasında mutludur ama, düşleriyle avunur. Kimi zaman cinsel düşlerdir bunlar, kimi zaman lirik, şiirsel düşlerdir. Uçan bir kuş bile Mateusz için huzur verici bir özgürlüğün

simgesidir. Düşler gelir, geçer. Kızkardeşi, Mateusz için herşeydir yeryüzünde. O kadar ki, kaybolmayacağından emin olmak için peşini bırakmaz onun. Oysa, Olga için Mateusz taşınması güç bir yük, bir molozdur adeta. Ziraat işlerine aklı ermeyen Mateusz, küçücük sandalı ile gölün kıyıları arasında mekik dokur. Çoğunlukla kendisiyle birlikte düş lerini de taşır sandalında, kimi zaman gerçek kişiler de taşıdığı olur ama. Mateusz'un felâketi işte böyle başlar. Bunlardan biri - yakışıklı oduncu Jean - Olga'nın ilgisini çeker. Mateusz hemen durumu farkeder. Olga kaçmak üzeredir. Mateusz Olga daha kendisini terketmeden, sandalı ile birlikte gölün sularında kaybolur.

ENGEL

BARIERA. Yönetmen ve Senaryo / Jerzy Skolimowski. Görüntü Yönetmeni / Jan Laskowski. Kurgu / H. Prugar. Sanat Yönetmeni / Roman Wolyniec, Z. Straszewski. Müzik / Krzysztof Komeda. Oynayanlar / Jan Nowicki (Öğrenci), Joanna Szczerbic (Genç kız), Tadeusz Lomnicki (Doktor), Zdzislaw Maklakiewicz (Dergi satıcısı), Ryszard Pietruski (Başgarson), Maria Maiicka, Malgorzata Lorentowicz, Gustaw Nehrebecki, Zygmunt Malanowicz, Andrzej Herder, B. Baer, Henryk Bak, Ryszarda Hanin, Stanislaw Lindner, Zygmunt Lesniak, Adam Pawlikowski, Adam Perzyk, Jerzy Turek. Yapım / Kamera Ensemble, Film Polski. Yapım Yönetmeni / Stanislaw Zylewicz, Ryszard Straszewski. Yapım yılı ve yeri / 1966 Polonya. Süresi / 83 dakika.

Filmin özeti gösteriden önce TSD üyelerine dağıtılacaktır.

MELEKLERİN JOANNA ANASI

MATKA JOANNA OD ANIELOW. Yönetmen / Jerzy Kawalerowicz. Senaryo / Jaroslaw Iwaskiewicz'in romanından Tadeusz Konwicki ve Jerzy Kawalerowicz. Görüntü Yönetmeni / / Jerzy Wojcik. Müzik / Adam Walacinski. Dekor / Roman Mann. Oynayanlar / Lucyna Winnicka, Mieczyslaw Voit, Anna Cieplewska Maria Chwalibog, Kazimierz Fabisiak, Stanislaw Jasiukiewicz. Yapım / Ensemble KADR. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1961. Süresi / 110 dakika.

Oolaylar Polonyanın doğusundaki bir köyde bulunan bir manastırda geçer. Manastır'ın bütün rahibeleri ne oldukları anlaşılamayan cin'lerin, şeytanların etkisi altındadırlar. Sadece Manastırın günlük ihtiyaçlarını gören bir rahibe (Marguerite) şeytanın eline düşmemiştir.

Manastırın papazı Garniec, şeytanla işbirliği yaptığı için yakılmıştır. Rahibelerin, özellikle Başrahibe «**Meleklerin Anası Joanna**»nın vücuduna girmiş bulunan şeytanı çıkarmak amacıyla gönderilen dört rahip, sonunda bu işi başaramadıklarını itiraf ederler. Bunun üzerine Kilise oraya rahip Joseph Suryn'i gönderir.

Peder Joseph, manastırın yeni papazı'na bu kötü olaylar karşısında duyduğu kuşkuları anlatır. Sonra Joanna ile buluşur. Joanna'nın duygularının yüksekliği karşısında hayran kalır. Ama bir süre için sakin duran şeytan yeniden harekete gelir. Ve Peder Joseph'in bütün dualarına rağmen Jonna'ya egemen olur. Şeytanı kovmakla görevli dört rahip, bir tören düzenliyerek bu işi başarmak isterler. Ama herkesin gözü önünde yapılan bu türden bir ayinin Joanna'yı küçük düşürdüğünü düşünen Joseph, bu işi yalnız başarmak ister.

Joanna ile Rahip Suryn'in giriştikleri bu güç çile ve dua saatleri sırasında Rahip, Joanna'ya karşı içinde başka türden duyguların uyandığını görerek şaşırır. Şaşkınlığını Manastırın rahibine açar. Şöyle der Rahip «Siz mi Peder Joseph, bana şeytanların özelliklerini soruyorsunuz? Eğer şeytan değilse bu, mutlaka meleklerin yokluğudur. Melek, Joanna'nın vücudunu terketmiştir. Yalnız bırakmıştır onu. Geride kalan belki de sadece insan doğasının kendisidir.»

Bu arada Marguerite, bir soylu'nun verdiği evlenme sözüne kanarak onunla gitmiştir. Bunalımlı bir gecenin sonunda Peder Joseph, ağır bir günah işleyerek Joanna'nın vücudundaki şeytanı kendi üstüne çekmek ve onu kurtarmak kararına varır. Handa konaklayan iki masumu öldürür bu amaçla.

Ertesi gün, kendini aldatılmış ve terkedilmiş bulan Marguerite, Peder Joseph'e açar içini. Joseph ise, Marguerite'e, Joanna'nın yanına gitmesini ve Joanna'ya olan sevgisinden ötürü çifte cinayeti işlediğini söylemesini ister.

Filim 71

